

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

Warszawa, dnia 26 kwietnia 2019 r.

Poz. 5698

UCHWAŁA NR VII.35.2019 RADY GMINY BABOSZEWO

z dnia 27 marca 2019 r.

w sprawie przyjęcia "Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Baboszewo na lata 2019-2022"

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990r o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. z 2019r poz. 506)i art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2018 r. poz. 2067) uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny program opieki nad zabytkami gminy Baboszewo na lata 2019 – 2022”, pozytywnie zaopiniowany przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Warszawie, Delegatura w Ciechanowie.

§ 2. Gminny program opieki nad zabytkami, o którym mowa w § 1 stanowi załącznik do niniejszej uchwały.

§ 3. Wykonanie Uchwały powierza się Wójtowi Gminy Baboszewo.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego.

Wiceprzewodniczący Rady

Wiesław Kupniewski

Załącznik do uchwały nr VII.35.2019

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BABOSZEWO NA LATA 2019 - 2022

OPRACOWANIE:

Jakub Danielski

gez.wroclaw@gmail.com

STYCZEŃ 2019

Spis treści

1. Wstęp.....	3
2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami.....	3
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	5
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	13
4.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	16
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	21
5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy	21
5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	26
5.2.1. Charakterystyka gminy	26
5.2.2. Historia gminy Baboszewo	29
5.3. Krajobraz kulturowy	30
5.4. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	36
5.4.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków.....	36
5.4.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków.....	37
5.5. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	38
5.6. Zabytki archeologiczne	42
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy - analiza SWOT.....	46
7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami ...	48
8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami.....	53
9. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami.....	55
9.1. Dotacje.....	55
9.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.....	60
9.3. Środki europejskie	62
10. Realizacja i finansowanie z zakresu ochrony zabytków.....	65
11. Bibliografia	67
12. Spis rysunków i tabel	68

1. Wstęp

Dziedzictwo kulturowe jako jeden z podstawowych aspektów życia i działalności człowieka, kształtuje związki międzyludzkie i określa tożsamość i świadomość społeczności. Obiekty zabytkowe stanowią cenny element kultury, który wpływa na kształtowanie się otoczenia człowieka współczesnego, mający wszechstronny wpływ na jego życie codzienne. Bogactwo i różnorodność dziedzictwa, należycie pielęgnowane i wykorzystane, powinny stanowić jeden z głównych czynników rozwoju życia społeczno - gospodarczego.

Po zapoczątkowaniu w Polsce przemian ustrojowych pojawiły się nowe zjawiska i postawy wobec problemu ochrony dorobku i spuścizny minionych pokoleń. Zaczynamy postrzegać dziedzictwo kulturowe jako jedną z ważniejszych gałęzi życia gospodarczego, która może generować znaczne zyski. Przejawem nowego podejścia władz do roli dziedzictwa kulturowego było przyjęcie 23 lipca 2003 r. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, która zastępując starą ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., na nowo zdefiniowała pojęcia z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego i określiła politykę państwa oraz powinności władz państwowych i samorządowych w tej dziedzinie. Ustawa zobowiązuje organy samorządu do sporządzania co cztery lata Programów opieki nad zabytkami. Niniejsze opracowanie stanowi wypełnienie ustawowego obowiązku.

Przedmiotem Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Baboszewo (GPOnZ) jest problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego gminy Baboszewo. Niniejsze opracowanie sporządzono zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 2067) oraz z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa. GPOnZ sporządzany jest przez Wójta, następnie po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostaje przyjęty przez Radę Gminy. GPOnZ ogłaszany jest w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego. Sporządza się go na okres 4 lat, natomiast co 2 lata Wójt przedstawia Radzie Gminy sprawozdanie z wykonania GPOnZ.

GPOnZ to dokument uzupełniający do innych aktów planowania. Jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Głównym odbiorcą GPOnZ jest lokalna wspólnota samorządowa. W zamierzeniu beneficjentami GPOnZ mają stać się nie tylko prywatni właściciele czy użytkownicy obiektów zabytkowych, ale również mieszkańcy gminy. Istotnym celem GPOnZ jest dążenie do osiągnięcia odczuwalnej i akceptowanej społecznie poprawy w zakresie: stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy, szeroko pojmowanego zasobu dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego. Ważne jest, aby poprawa ta dokonywała się przy partycypacji mieszkańców gminy, w różnych formach ich życiowej aktywności (praca zawodowa, działalność społeczna, działania wynikające z prawa własności lub z użytkowania obiektów zabytkowych) zaangażowanych w opiekę nad zabytkami. Obowiązkiem władz publicznych w tym względzie jest z kolei pobudzanie i usprawnianie mechanizmów regulujących kwestie tej opieki oraz tworzenie i wspieranie inicjatyw mających taką opiekę na celu.

2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawę prawną opracowania GPOnZ stanowi ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 2067), która mówi o obowiązku sporządzania przez samorządy wojewódzkie, powiatowe oraz gminne, na okres czterech lat Programu opieki nad zabytkami.

W świetle ustawy, ochrona zabytków to aktywność administracji publicznej, która ma na celu stworzenie sprzyjających okoliczności prawnych, finansowych i organizacyjnych, służących zachowaniu, zagospodarowaniu i utrzymaniu zabytków, zapobieganie zagrożeniom, niszczeniu, niewłaściwemu użytkowaniu, uszczupleniu zasobów zabytków, a także kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków oraz uwzględnianie tych zadań w kształtowaniu polityki planistycznej i środowiskowej. Terminem opieka nad zabytkami ustawa obejmuje działania właścicieli zabytków, które tworzą warunki dla naukowego badania zabytków, prowadzenia przy nich prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, zabezpieczenia i utrzymania ich samych oraz ich otoczenia w jak najlepszym stanie oraz popularyzowania i upowszechniania wiedzy o nich. W ustawie określono kwestie związane z ochroną i zarządzaniem dziedzictwem kulturowym, a szczególnie zagadnienia tworzenia krajowego programu ochrony i opieki nad zabytkami, organizację organów ochrony zabytków (zadania i kompetencje w zakresie ochrony zabytków wykonuje Generalny Konserwator Zabytków w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz wojewódzcy konserwatorzy zabytków działający w imieniu wojewodów), zakres i formy ochrony zabytków (którymi są: wpisanie do rejestru zabytków, wpisanie na Listę Skarbów Dziedzictwa, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego oraz ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego), a także zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Zapisy ustawy, zwłaszcza w punktach dotyczących form ochrony zabytków, są komplementarne do zapisów ustaw o samorządzie terytorialnym (o planowaniu przestrzennym oraz o ochronie przyrody). Ponadto, ustawa dookreśla zakres zadań dotyczących ochrony zabytków i opieki nad nimi administracji samorządu gminnego i powiatowego.

Art. 87 ust. 2 cytowanej ustawy, wyznacza cele opracowania GPOnZ, w szczególności są to:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;

7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie ochrony określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dookreślenie konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r., która zastąpiła ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej.

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

- **Konstytucji RP** (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. - Dz. U. z 1997 r. nr 78 poz. 483 ze zm.) w przepisach:

- **Art. 5:** „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

- **Art. 6 ust. 1:** „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

- **Art. 86:** „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

- **Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 2067), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

- **Art. 3:** który definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek, jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

- **Art. 4:** objaśnia, że ochrona zabytków polega na podejmowaniu w szczególności przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

- **Art. 5:** określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „opieka nad zabytkami sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury”.

- **Art. 6:** klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,

h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

- **Art 7:** określa formy ochrony zabytków:

1) wpis do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wydania decyzji o wpisie do rejestru wchodzących w skład tych układów lub zespołu zabytków nieruchomych. Wpisanie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku. Wpisy do rejestru są wolne od opłat (art. 19). Skreślenie z rejestru zabytków następuje na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy lub z urzędu, na podstawie decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (art. 13). Na podstawie decyzji wojewódzki konserwator zabytków występuje z wnioskiem o wykreślenie wpisu z księgi wieczystej i z katastru nieruchomości. Informacja o skreśleniu ogłoszona jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Wykreślenia wolne są od opłat (art. 14). Zabytek ruchomy wpisuje się do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków - na wniosek właściciela tego zabytku (art. 9). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję o wpisie z urzędu - w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;

2) uznanie za pomnik historii;

3) utworzenie parku kulturowego;

4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

- **Art. 16 ust. 1:** „Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej”.

- **Art. 17:** określa zakazy i ograniczenia na terenie parku kulturowego, dotyczące: prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej, zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych, umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1, składowania lub magazynowania odpadów, zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury.

- **Art. 18:** „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

- **Art. 19:** wskazuje, że „1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, 3) parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności: 1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków; 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”.

- **Art. 20:** mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego wojewódzkich i miejscowych z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

- **Art. 21:** „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

- **Art. 22:** „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte: 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru; 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków; 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

- **Art. 89:** wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków”.

• **Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 994 ze zm.), gdzie w art. 7 ust 1 pkt 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach i rozporządzeniach, w tym:

• **Ustawa z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw** (Dz. U. 2018 r. poz. 10).

• **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1945). Ustawa określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i

zabudowy. Ustawa, mówi także, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

- **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1202 ze zm.). Ustawa normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 799 ze zm.), która mówi między innymi o tym, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych.

- **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1614), której przepisy określają między innymi kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew, na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.

- **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 121 ze zm.). W rozumieniu ustawy, celem publicznym jest między innymi: opieka nad nieruchomościami, stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa określa między innymi postępowanie wobec nieruchomości objętych prawną ochroną konserwatorską.

• **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1983). Ustawa mówi, że działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki - ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, Filмотeka Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej - prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.

• **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 450 ze zm.). W ramach ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).

• **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, tzw. Ustawa Krajobrazowa** (t. j. Dz. U. z 2015 r. poz. 774 ze zm.). Ustawa definiuje pojęcie reklamy, szyldu, krajobrazu, krajobrazu kulturowego, krajobrazu priorytetowego. Nakłada też m.in. obowiązek sporządzania przez samorząd wojewódzki audytu krajobrazowego, w którym mają być zdefiniowane obszary krajobrazów priorytetowych, gdzie sejmik województwa ma mieć możliwość ustalania norm dotyczących wysokości, kształtu budynków i ewentualnego stosowania materiałów miejscowych lub tradycyjnej architektury. Ustawa wprowadza kary za nielegalne reklamy. Ponadto daje samorządom możliwość uchwalenia lokalnego kodeksu reklamowego, w którym określone zostaną zasady sytuowania m.in. nośników reklam.

• **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków** (Dz. U. z 2018 r. poz. 1609).

• **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem** (Dz. U. z 2011 r. nr 113 poz. 661).

- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków** (Dz. U. z 2017 r. poz. 1674).
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami”** (Dz. U. z 2004 r. nr 124, poz. 1304), które określa tryb składania wniosków o przyznanie odznaki, wzór i wymiary tej odznaki oraz sposób jej wręczania i noszenia.
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych** (Dz. U. z 2004 r. nr 212, poz. 2153).
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków** (Dz. U. z 2004 r. nr 30, poz. 259).
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków i przedmiotów o cechach zabytków za granicę** (Dz. U. z 2011 r. nr 89, poz. 510).
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych** (Dz. U. z 2004 r. nr 71, poz. 650).

Zasady ochrony zabytków, znajdujących się w muzeach i bibliotekach, zostały określone w:

- **Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 720 ze zm.). Określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Według przepisów ustawy „Muzeum jest jednostką organizacyjną nie nastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest trwała ochrona dóbr kultury, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami” (art. 1).
- **Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 574 ze zm.) mówi, iż biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- **Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 217 ze zm.).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

GPOnZ jest zgodny z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty, do których odwołuje się GPOnZ połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym. Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

GPOnZ zbieżny jest ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w następujących dokumentach:

- **Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami**

Obecnie przygotowany jest projekt Krajowego programu na lata 2018 - 2021. Obowiązujące dotychczasowe programy zakończyły się w dniu 31 grudnia 2017 r.

Głównym celem projektu Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami 2018 - 2021 jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami, który w okresie 4 lat realizowany będzie we współpracy z państwowymi instytucjami kultury i organami administracji publicznej poprzez trzy cele szczegółowe, podzielone na kierunki działania, tj.:

Cel szczegółowy 1: „Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego”, podzielony na kierunki działania:

1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym;
2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym;

Cel szczegółowy 2: „Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami”, podzielony na kierunki działania:

1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami;
2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego;

Cel szczegółowy 3: „Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa”, podzielony na kierunki działania:

1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa i jego wartości;
2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

- **Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013 wraz z Uzupełnieniem na lata 2004 - 2020**

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013, przyjęta przez Radę Ministrów 21 września 2004 r., rozwinięta w 2005 r., poprzez przygotowane przez Ministerstwo Kultury uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020, jest podstawowym dokumentem rządowym, w którym w oparciu o rzetelną analizę podjęto próbę określenia zasad polityki kulturalnej państwa w warunkach rynkowych. Stanowi ona podstawę do dalszych systemowych rozwiązań w dziedzinie kultury. Misją tej strategii jest „zrównoważony rozwój kultury, jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów”.

Uznając kulturę za jeden z podstawowych czynników rozwoju regionów zapisano w strategii następujące priorytety:

- wzrost efektywności zarządzania kulturą,

- wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury,
- wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury,
- poprawa warunków działalności artystycznej,
- efektywna promocja twórczości,
- zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków,
- zmniejszenie luki cywilizacyjnej przez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020 wprowadza programy operacyjne służące realizacji strategii. Jednym z nich jest Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

W programie wyróżnione zostały dwa komplementarne priorytety:

- rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych oraz rozwój kolekcji muzealnych. Podstawowym celem priorytetu jest poprawa stanu zachowania zabytków, kompleksowa ich rewaloryzacja, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę,
- zadania związane z zakupami dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych, zakupami starodruków i archiwaliów, konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych, wspieraniu rozwoju muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych.

• **Strategia na rzecz Odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)**

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (SOR) została przyjęta uchwałą nr 8 przez Radę Ministrów dnia 14 lutego 2017 r. Jest to aktualizacja Strategii Rozwoju Kraju 2020, przyjętej uchwałą Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r.

SOR jest strategicznym instrumentem zarządzania polityką rozwoju realizowaną przez instytucje państwa. W jednolitym systemie programowym przedstawia cele do realizacji w horyzoncie roku 2020 i 2030, określa wskaźniki ich realizacji, wskazuje sposób ich osiągnięcia oraz określa najważniejsze projekty służące realizacji celów SOR.

Głównym celem SOR jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.

Zadania powiązane z obszarem ochrony zabytków zostały uwzględnione w następujących obszarach:

1). Obszar e-państwo - kierunek interwencji:

1. Budowa i rozwój e-administracji - orientacja administracji państwa na usługi cyfrowe.

Wyznaczony projekt strategiczny:

Digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej - kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów

ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć, jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

2). Kapitał ludzki i społeczny - kierunek interwencji:

4. Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej.

Działania do 2020 r.:

- Wzmacnianie potencjału instytucji kultury o szczególnym znaczeniu - wspieranie instytucji kultury, których wieloletnia działalność i tradycja mają szczególne znaczenie dla celów polityki państwa w obszarze kultury i których dorobek jest ważnym elementem budowania tożsamości kulturowej Polaków oraz narzędziem promocji Polski w świecie.

- Wypracowanie systemu wspierania rozwoju sektorów kreatywnych - stworzenie warunków dla rozwoju sektorów kreatywnych w Polsce, które wpłyną na rozwój całego ekosystemu wspierania kultury.

Działania do 2030 r.:

- Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego - wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmacniania kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).

- Wzmacnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury.

• Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020

Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020 została przyjęta uchwałą nr 104 przez Radę Ministrów z dnia 18 czerwca 2013 r. Jest jedną z dziewięciu tzw. strategii zintegrowanych, służących wdrożeniu SRK 2020. Jako cel główny wskazano w niej wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski, w którego ramach określono cztery cele szczegółowe. W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można czwarty z celów „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, a zwłaszcza jego priorytet 4.1. „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej”. Wytyczne tutaj kierunki działań to:

4.1.1. Tworzenie warunków wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym.

4.1.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu.

4.1.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Walory i potencjał tkwiący w dziedzictwie kulturowym są postrzegane w strategii, jako „kluczowy element potencjału kulturowego”, a tym samym jedna z „szans rozwojowych dla całego społeczeństwa”. W strategii podnosi się także kwestię znaczenia aktywnej partycypacji społecznej w ochronie zabytków i opiece nad nimi.

• **Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju 2030**

Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju 2030 została przyjęta uchwałą nr 239 Rady Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Jest to najważniejszy dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie. Koncepcja ta kładzie szczególny nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Koncepcja formułuje także zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa, w tym powodziowego. W znacznie większym stopniu niż dotychczas uwzględnia problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu,
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na terenach o niższym reżimie ochronnym,
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich,
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów przemysłowych, pokolejowych, opuszczonych wsi przez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

4.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Przy sporządzaniu GPOnZ omówiono uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy wynikające z dokumentów na poziomie:

- **wojewódzkim:** Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku. Innowacyjne Mazowsze, Strategia Rozwoju Turystyki w województwie mazowieckim na lata 2014 - 2020, Strategia Rozwoju Kultury w województwie mazowieckim na lata 2015 - 2020, Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego;
- **powiatowym:** Program opieki nad zabytkami powiatu płońskiego na lata 2017 - 2020.

GPOnZ jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi w wojewódzkich i powiatowych dokumentach programowych oraz z dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy.

Dokumenty opracowane na poziomie województwa i powiatu:

• **Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku. Innowacyjne Mazowsze**

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku. Innowacyjne Mazowsze została przyjęta uchwałą nr 158/13 przez Sejmik Województwa Mazowieckiego dnia 28 października 2013 r. Strategia jest dokumentem, którego zapisy powinny mieć wpływ na kształt przyszłego rozwoju przez określenie długookresowych procesów rozwojowych w regionie. Strategia na poziomie regionalnym określa nadrzędny cel rozwojowy i odpowiada na podstawowe pytania: Do czego zmierzamy? Co chcemy osiągnąć? Uwzględnia także hierarchizację poszczególnych działań i problemów według stopnia ich ważności, co ma znaczenie w przypadku ich kolizji. Określa też priorytety, co warunkuje skuteczność wykorzystania posiadanych środków i zasobów.

Wyznaczona wizja: Mazowsze to region spójny terytorialnie, konkurencyjny, innowacyjny z wysokim wzrostem gospodarczym i bardzo dobrymi warunkami życia jego mieszkańców.

Cel główny: Zmniejszenie dysproporcji rozwoju w województwie mazowieckim, wzrost znaczenia obszaru metropolitalnego Warszawy w Europie.

Za priorytetowy cel strategiczny przyjęto Rozwój produkcji ukierunkowanej na eksport w przemyśle zaawansowanych i średniozaawansowanych technologii oraz w przemyśle i przetwórstwie rolno - spożywczym.

Wśród celów strategicznych wyznaczono także dwa ramowe cele strategiczne, w tym: Wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego regionu i poprawy jakości życia. Osiągnięcie tego celu będzie wymagać realizacji działań w kierunku:

- Wykorzystania walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału dziedzictwa kulturowego do zwiększenia atrakcyjności turystycznej regionu.

Działania:

32.1. Poprawa atrakcyjności turystycznej regionu w oparciu o walory przyrodnicze (w szczególności w obszarach pasm turystycznych).

32.2. Wspieranie rozwoju turystyki kulturowej oraz tworzenia nowych produktów turystycznych.

32.3. Ochrona spuścizny kulturowej regionu (materialnej i niematerialnej).

32.4. Rozwój systemu obsługi turystów (zaplecza turystycznego i systemu informacji turystycznej).

- Upowszechnienia kultury i twórczości.

Działania:

33.1. Rozwój zaplecza instytucjonalnego kultury i digitalizacja zasobów.

33.2. Promowanie różnorodności kulturowej i artystycznej regionu.

33.3. Wspieranie edukacji kulturalnej i artystycznej.

- Kreowania miast, jako centrów aktywności kulturalnej.

Działania:

34.1. Wykorzystywanie ośrodków miejskich do tworzenia i promowania kultury.

34.2. Promowanie Warszawy, jako europejskiego ośrodka kultury.

- Wspierania rozwoju przemysłu kreatywnego.

Działania:

35.1. Wspieranie inicjatyw gospodarczych w sektorze kreatywnym.

- Wykorzystania dziedzictwa kulturowego w działalności gospodarczej.

Działania:**36.1. Wspieranie przedsiębiorczości w obszarze kultury.**

W Strategii, w rozdziale 2.6. Kultura i dziedzictwo, szczegółowo opisano zasób zabytków i obszarów zabytkowych województwa mazowieckiego.

• Strategia Rozwoju Turystyki w województwie mazowieckim na lata 2014 - 2020

Strategia Rozwoju Turystyki w województwie mazowieckim na lata 2014 - 2020 została przyjęta uchwałą nr 81/15 przez Sejmik Województwa Mazowieckiego dnia 8 września 2015 r. Strategia składa się z części diagnostycznej zawierającej opis stanu turystyki i jej uwarunkowań w województwie, wnioski diagnostyczne i ich analizę oraz rekomendacje strategiczne. Z kolei w części strategicznej przedstawiono misję polityki turystycznej województwa i wizję mazowieckiej turystyki 2020, wyznaczono obszary strategiczne i wskazano strategiczne cele oraz programy służące ich osiągnięciu.

Wyznaczona misja: Turystyka ożywia region.

Wizja mazowieckiej turystyki 2020: W latach 2015 - 2020 Mazowsze wykreuje i umocni swój wizerunek regionu otaczającego Warszawę: rozpoznawalność stolicy - żywego centrum wydarzeń - będzie uzupełniona rozpoznawalnością Mazowsza - zielonego otoczenia Warszawy, gdzie można przeżyć jeden dzień w innym rytmie.

W wyniku pogłębionej diagnozy sytuacji turystyki w województwie zdefiniowano cztery problemy kluczowe. W odpowiedzi na zdiagnozowane kluczowe problemy wyznacza się pięć obszarów strategicznych (obszary koncentracji działań), w których będą lokowane propozycje rozwiązań tych problemów, a więc - poszczególne cele strategiczne i programy służące realizacji tych celów.

Obszar strategiczny A: Systemowe zarządzanie polityką turystyczną. Cele:

- Cel A.1. Rdzeń systemu: ożywienie turystyki wewnątrz regionalnej;
- Cel A.2. Systematyzacja współpracy turystycznej;
- Cel A.3. Uporządkowanie zarządzania produktami kluczowymi;
- Cel A.4. Dostęp do aktualnej wiedzy badawczej o turystyce na Mazowszu.

Obszar strategiczny B: Wizerunek i informacja turystyczna Mazowsza. Cele:

- Cel B.1. Zbudowanie podstaw wizerunku turystycznego Mazowsza;
- Cel B.2. Ożywienie promocyjne partnerstw regionu;
- Cel B.3. Lepsze punkty i centra informacji turystycznej;

Obszar strategiczny C: Wzmocnienie branży turystycznej Mazowsza. Cele:

- Cel C.1. Wsparcie powstawania klastrów turystycznych;
- Cel C.2. System podnoszenia kompetencji przedsiębiorców;
- Cel C.3. Wsparcie promocyjne wybranych rodzajów działań komercyjnych.

Obszar strategiczny D: Aktywizacja turystyczna mazowieckiej młodzieży. Cele:

- Cel D.1. Aktywizacja młodzieży do turystyki krajoznawczej;
- Cel D.2. Aktywizacja młodzieży do turystyki kulturowej;
- Cel D.3. Aktywizacja młodzieży do turystyki prozdrowotnej i kwalifikowanej.

Obszar strategiczny E: Większa spójność Mazowsza i Warszawy. Cele:

- Cel E.1. Wisła łącznikiem Mazowsza;
- Cel E.2. Wsparcie promocyjne produktów uspójniających region.

• Strategia Rozwoju Kultury w województwie mazowieckim na lata 2015 - 2020

Strategia Rozwoju Kultury w województwie mazowieckim na lata 2015 - 2020 jest planem strategicznym Samorządu Województwa Mazowieckiego, opisującym zamierzone działania w obszarze kultury w perspektywie sześciu lat. W tym znaczeniu strategia zapisuje politykę kulturalną Samorządu Województwa Mazowieckiego na lata 2015 - 2020.

Dokument składa się z dwóch zasadniczych części: diagnostycznej i planistycznej. W części diagnostycznej przedstawiono syntetyczny obraz kultury w województwie mazowieckim w II połowie 2012 r. Diagnoza odwołuje się do obrazu statystycznego, wyników licznych badań, obrazu wynikającego ze źródeł zastanych oraz wniosków z konsultacji z licznymi środowiskami. Diagnozę kończą wnioski strategiczne. W części planistycznej zaproponowano misję polityki kulturalnej województwa mazowieckiego oraz pięć pól strategicznych, na których misja będzie realizowana. W każdym z tych pól wyznaczono cele strategiczne, a w ramach celów - programy strategiczne, które będą realizowane w okresie obowiązywania strategii. Zestaw pól strategicznych i celów należy uważać za niezmienny w czasie realizacji strategii. Natomiast programy strategiczne w ramach poszczególnych celów mogą być w toku realizacji strategii uzupełniane w miarę potrzeb.

Przyjęta misja polityki kulturalnej województwa mazowieckiego brzmi: Kultura włącza każdego.

Pole strategiczne A: Dobre zarządzanie w kulturze.

Cele:

Cel A.1. Strategiczna współpraca z Warszawą. Strategia rozwoju kultury w województwie mazowieckim na lata 2015 - 2020.

Cel A.2. Usprawnienie wojewódzkich instytucji kultury.

Cel A.3. Samorządowe polityki dla kultury.

Cel A.4. Profesjonalizacja kadr kultury.

Cel A.5. Innowacyjne zarządzanie w kulturze.

Cel A.6. Utworzenie cyfrowej Mazowieckiej Platformy Kultury.

Cel A.7. Badania warunkiem skuteczności.

Cel A.8. Nowoczesny mecenat kultury.

Pole strategiczne B: Uczestnictwo - włączenie - spójność.

Cele:

Cel B.1. Wojewódzki program wsparcia edukacji kulturalnej i artystycznej.

Cel B.2. Kultura dla każdego (program przełamywania wykluczenia terytorialnego).

Cel B.3. Wysoki poziom - szeroki odbiór.

Cel B.4. Biblioteka - miejsce kultury (reforma sieciowej roli biblioteki wojewódzkiej).

Pole strategiczne C: Dziedzictwo - tożsamość - wspólnota.

Cele:

Cel C.1. Żywe dziedzictwo.

Cel C.2. Nasze tożsamości.

Cel C.3. Nowoczesna wspólnota

Pole strategiczne D: Kreatywność - motor rozwoju.**Cele:**

Cel D.1. Synergia potencjałów sektora kreatywnego: partnerstwa, klastry, sieci.

Cel D.2. Kultura - nauka - kreatywność.

Cel D.3. Mazowsze edukuje kreatywnie.

Cel D.4. Twórczość doceniona.

Cel D.5. Kultura promuje region.

Pole strategiczne E: Łączenie potencjałów kultury.**Cele:**

Cel E.1. Sieci współpracy podmiotów kultury.

Cel E.2. Lokalne porozumienia dla kultury.

Cel E.3. „Współpraca nieoczywista” w kulturze.

Cel E.4. Synergia Kultura+.

Cel E.5. Kultura ponad granicami.

• Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego został przyjęty jednogłośnie przez Sejmik Województwa Mazowieckiego Uchwałą nr 180/14 na posiedzeniu 7 lipca 2014 r.

Jest to drugi, po „Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego”, dokument określający kierunki rozwoju regionu. Plan wskazuje szczegółowe zasady organizacji przestrzennej województwa, formułuje kierunki polityki przestrzennej, przenosząc zapisy „Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego” na układ przestrzenny - w formie polityk przestrzennych.

Główne założenia dokumentu:

- Rozmieszczenie w przestrzeni inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym w oparciu o cele i zasady zagospodarowania przestrzennego województwa;
- Ukierunkowanie działań dotyczących rozwoju gospodarczego, kultury i ochrony środowiska, poprzez uwzględnianie uwarunkowań, szans i zagrożeń wynikających ze zróżnicowanych cech przestrzeni województwa;
- Oddziaływanie na zachowania przestrzenne podmiotów gospodarujących w przestrzeni, by były one zgodne z ogólnymi celami rozwoju województwa.

W oparciu o ustalenia planu wyznaczane są m.in. inwestycje do kontraktu terytorialnego, a także strategicznej oceny wniosków w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego. Na jego podstawie uzgadniane są również projekty dokumentów planistycznych na poziomie gmin.

W ramach procedury sporządzania planu przygotowane zostało także „Podsumowanie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego”.

• Program opieki nad zabytkami powiatu płońskiego na lata 2017 - 2020

Program opieki nad zabytkami powiatu płońskiego na lata 2017 - 2020 został przyjęty uchwałą nr XXXIII/183/2017 przez Radę Powiatu Płońskiego z dnia 27 lutego 2017 r. Jest to aktualizacja Programu, który obowiązywał w latach 2013 - 2016.

Celem Programu jest budzenie w społeczeństwie świadomości istnienia zabytków i potrzeby ich rewitalizacji.

W Programie wymieniono obiekty wpisane do rejestru zabytków znajdujące się w Powiecie Płońskim oraz ustalono zasady ich ochrony.

Powiat Płoński będzie wspierać działania właścicieli lub posiadaczy a także podejmować samodzielne działania w celu:

1. zahamowania procesów degradacji zabytków i doprowadzenia do poprawy stanu ich zachowania,
2. wyeksponowania poszczególnych zabytków i doprowadzenia do poprawy stanu ich zachowania,
3. zwiększenia atrakcyjności zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
4. wspierania inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
5. realizacji przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami,
6. zapobieżenia dewastacji ujawnionych stanowisk archeologicznych.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego**5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy**

GPOnZ zgodny jest z dokumentami:

• Plany Rozwoju Miejscowości:

- **Plan Rozwoju Lokalnego Miejscowości Baboszewo** przyjęty uchwałą XXIX/234/2014 przez Rady Gminy Baboszewo z dnia 22 sierpnia 2014 r.
- **Plan Rozwoju Miejscowości Dłużniewo** przyjęty uchwałą nr XXII/120/2005 przez Radę Gminy Baboszewo z dnia 29 kwietnia 2005 r.
- **Plan Rozwoju Miejscowości Mystkowo** przyjęty uchwałą nr XXII/120/2005 przez Radę Gminy Baboszewo z dnia 29 kwietnia 2005 r.
- **Plany Rozwoju Miejscowości Sokolniki Nowe** przyjęty uchwałą nr XXII/120/2005 przez Radę Gminy Baboszewo z dnia 29 kwietnia 2005 r.
- **Plan Rozwoju Miejscowości Sokolniki Stare** przyjęty uchwałą nr XXII/120/2005 przez Radę Gminy Baboszewo z dnia 29 kwietnia 2005 r.
- **Plan Rozwoju Miejscowości Sarbiewo** przyjęty uchwałą nr XXII/120/2005 przez Radę Gminy Baboszewo z dnia 29 kwietnia 2005 r.

Plan rozwoju miejscowości jest to dokument operacyjny, określający plan, strategię działań społeczno - gospodarczych, cele, priorytety i zasady wspierania zrównoważonego rozwoju obszarów

wiejskich. Plan skupia się na aspektach społecznych, ekonomicznych i środowiskowych tego rozwoju, w sposób zrównoważony.

Konstrukcja dokumentu opiera się na kilku zasadniczych komponentach, są to:

- ogólna charakterystyka miejscowości,
- analiza zasobów miejscowości służącą przedstawieniu stanu rzeczywistego,
- analizę SWOT,
- plan inwestycyjny w kontekście uwzględnienia kierunków rozwoju miejscowości.

Dokument ma charakter poznawczy, który służy szerokiemu i kompleksowemu rozpoznaniu obecnego stanu miejscowości i potencjału rozwoju w szerszej perspektywie. Stwarza także możliwości decyzyjne w sprawach podejmowania przedsięwzięć inwestycyjnych, które pozwalają na wcześniejsze podjęcie prac przygotowawczych dla planowanych działań w miejscowości, które pozwalają na wykorzystanie zasobów miejscowości i jej rozwój.

Dokument ma charakter otwarty, co oznacza, że Plan rozwoju miejscowości powinien być aktualizowany w odniesieniu do oczekiwań i potrzeb mieszkańców, oraz zmieniających się warunków lokalnych i regionalnych.

• **Strategia Rozwoju Gminy Baboszewo na lata 2015 - 2025**

Strategia Rozwoju Gminy Baboszewo na lata 2015 - 2025 została przyjęta uchwałą nr VIII/39/2015 Rady Gminy Baboszewo z dnia 25 sierpnia 2015 r. Jest to dokument strategicznym gminy, który określa najważniejsze kierunki rozwoju obszaru na najbliższe lata.

W Strategii wyznaczono wizję, misję, cele strategiczne i operacyjne wraz z proponowanymi kierunkami działań dla czterech obszarów.

W obszarze ochrony zabytków można wskazać na:

Obszar 3: Infrastruktura i środowisko (obiekty użyteczności publicznej, drogi, infrastruktura dziedzictwa kulturowego).

Cel strategiczny nr 3: Poprawa bazy infrastrukturalnej obiektów publicznych oraz infrastruktury sanitarnej i drogowej w celu zwiększenia dostępności, jakości i bezpieczeństwa dla mieszkańców, turystów, przedsiębiorców przy jednoczesnym poszanowaniu środowiska naturalnego.

Cele operacyjne:

- Poprawa bazy infrastruktury sportowo - rekreacyjnej oraz odnowienie, rewitalizacja dostępnych zasobów dziedzictwa kulturowego regionu.
- Poprawa jakości i dostępności do usług z obszaru administracji publicznej, oświaty, kultury i ochrony zdrowia.

Proponowane kierunki działań:

- Utworzenie nowych oraz doposażenie istniejących świetlic wiejskich.

Obszar 4: Edukacja, sport, rekreacja, kultura i dziedzictwo kulturowe.

Cel strategiczny nr 4: Wielofunkcyjny rozwój obszaru oraz zapewnienie dogodnych warunków do rozwoju edukacji, sportu, turystyki, rekreacji oraz promowania dziedzictwa kulturalnego regionu.

Cele operacyjne:

- Rozwój współpracy międzynarodowej w dziedzinie edukacji, kultury, turystyki;
- Zwiększenie atrakcyjności turystycznej regionu;
- Efektywne wykorzystanie potencjału przyrodniczo - kulturalnego gminy Baboszewo;

- Stworzenie warunków do rozwoju kultury i regionalnych tradycji oraz aktywności społeczności wiejskiej;
- Rewitalizacja zaniedbanych przestrzeni publicznych.

Proponowane kierunki działań:

- Utworzenie Gminnego Ośrodka Kultury;
- Rozwój infrastruktury turystycznej i ogólnodostępnej oraz zagospodarowanie plaży, zapewnienie miejsc namiotowych itp.;
- Zagospodarowanie, odnowienie oraz promocja potencjału przyrodniczo - kulturalnego gminy: rzeka, parki, rezerwat sosny, pomniki przyrody itp.

W Załączniku nr 1 Strategii przedstawiono wykaz projektów planowanych do realizacji w latach 2015 - 2025. W Obszarze 4 wskazano:

1. Utworzenie gminnego Ośrodka Kultury w Baboszewie, okres realizacji: 2017 - 2018, planowany koszt inwestycji: 500 000 zł;
2. Rewitalizacja parku podworskiego wraz z budową pomostu w Dziektarzewie - wykorzystanie rzeki Wkry na cele turystyczne, okres realizacji: 2016 - 2019, planowany koszt inwestycji: 100 000 zł.

Wydatki Gminy Baboszewo na przestrzeni analizowanych lat (2011 - 2014) w obszarze - Dział 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego:

- 2011 r. - 120 000,00 zł,
- 2012 r. - 408 501,44 zł,
- 2013 r. - 521 238,12 zł,
- 2014 r. - 843 002,48 zł.

W Strategii przedstawiono zasoby historyczne i kulturowe gminy, w tym historię gminy oraz opisano szczegółowo obiekty wpisane do rejestru zabytków.

• Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Baboszewo zostało przyjęte uchwałą nr XXI/102/01 przez Radę Gminy Baboszewo z dnia 27 sierpnia 2007 r.

Studium to podstawowy dokument planistyczny szczebla lokalnego, opisującym stan zagospodarowania przestrzeni oraz definiujący kierunki realizowania polityki przestrzennej gminy.

W Studium określono wartości kulturowe obszaru gminy - obiekty chronione mocą ustawy z dnia 15.02.1962 r. o ochronie dóbr kultury i muzeach i pozostające pod nadzorem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, w tym stanowiska archeologiczne, obiekty wpisane do rejestru zabytków, parki zabytkowe, cmentarze.

Do objęcia ochroną wskazano:

- pozostałości po dawnych założeniach dworskich, które należy objąć ochroną dla zachowania tych jedynek już reliktyw dawnej własności szlacheckiej (ziemiańskiej) oraz formy osadnictwa i gospodarki rolnej. Ich usytuowanie w powiązaniu z terenami atrakcyjnymi krajobrazowo i przyrodniczo, czy po prostu z terenami wsi, daje możliwość ich adaptacji, rewaloryzacji na cele usługowe i wypoczynkowe czy mieszkaniowe. Należy dążyć do zagospodarowania tych obiektów, nawet w sytuacji dużego stopnia ich zniszczenia, począwszy od ratowania resztek zabudowy i zieleni parkowej. Działania te wydają się możliwe jedynie w przypadku pozyskania dla tych obiektów (po odpowiedniej akcji promocyjnej i uregulowaniach prawnych) nowych gospodarzy, którzy będą w stanie sprostać sporym wymaganiom finansowym dla ich prawidłowego zagospodarowania;

- historyczne trakty komunikacyjne, a szczególnie stary trakt z Raciąża przez Baboszewo do Płońska, mający połączenie z Zakroczymiem i dalej Warszawą;
- związane z historią rejonu cmentarze oraz figurki i krzyże przydrożne, często oznaczające miejsca dawnych mogił (nie można zatem zmieniać ich usytuowania) wymagają dbania i ochrony.

Poza tym zaleca się:

- kontynuacja rozplanowania przestrzennego poszczególnych miejscowości powinna uwzględniać ciągłość w kształtowaniu charakterystycznych dla nich parcelacji;
- nowa zabudowa wiejska powinna nawiązywać swym rozplanowaniem, skalą materiałem i detalem do istniejącej w rejonie starej, tradycyjnej zabudowy.

Tę zaś zabudowę należy adaptować na cele kulturowe, rekreacyjne, letniskowe czy usługowe. Nowa zabudowa mieszkaniowa powinna być ograniczona do parterowej z poddaszem użytkowym.

Gmina Baboszewo jest w trakcie opracowania nowego Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego dla całej gminy Baboszewo.

• **Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Baboszewo**

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami prawnymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z ww. aktami dają narzędzie ochrony zabytków - miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa wojewódzkiego konserwatora zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalanego w planie dla całego obszaru opracowania.

Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m.in. przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W planach w szczególności:

1. uwzględnia się ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
2. określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
3. ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami;
4. uwzględnia się ochronę:
 - zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
 - innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
 - parków kulturowych,
5. uwzględnia się ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami;
6. w zależności od potrzeb, ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Dlatego zgodnie z powyższym, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Baboszewo, jako akty prawa miejscowego, stanowią podstawę planowania przestrzennego. Mają

one wiążące nadrzędne znaczenie dla gospodarki nieruchomościami. W obowiązujących planach w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego ustalono jedynie:

- 1) Ochronę stanowiska archeologicznego poprzez prowadzenie wszelkich prac ziemnych pod nadzorem archeologicznym. W przypadku stwierdzenia obiektów archeologicznych lub archeologicznej warstwy kulturowej badania ratownicze należy wykonać na koszt inwestora.
- 2) Obowiązek ochrony związanych z historią regionu: pomników, figurek i krzyży przydrożnych jako wyznaczników dawnych układów drogowych.

Na terenie gminy Baboszewo obowiązują obecnie 3 miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

- 1.** Zmiana Miejscowego Planu Ogólnego Zagospodarowania Przestrzennego gminy Baboszewo dotycząca fragmentów wsi: Baboszewo, Dłużniewo, Rybitwy Zamoście, Sarbiewo, Sokolniki, Śródborze - zatwierdzony uchwałą Rady Gminy Baboszewo nr XXIII/101/98 z dnia 18 czerwca 1998 r.
- 2.** Zmiany Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego gminy Baboszewo w miejscowościach: Baboszewo, Sokolniki Nowe, Śródborze - zatwierdzony uchwałą Rady Gminy Baboszewo nr VII/32/2003 z dnia 7 lipca 2003 r.
- 3.** Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego w miejscowościach: Baboszewo, Brzeście, Dłużniewo, Galomin, Goszczyce Poświętne, Goszczyce Średnie, Kiełki, Rybitwy, Pawłowo, Sokolniki Nowe, Wola Dłużniewska - zatwierdzony uchwałą Rady Gminy w Baboszewie nr XI/59/2008 z dnia 30 kwietnia 2008 r.

5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

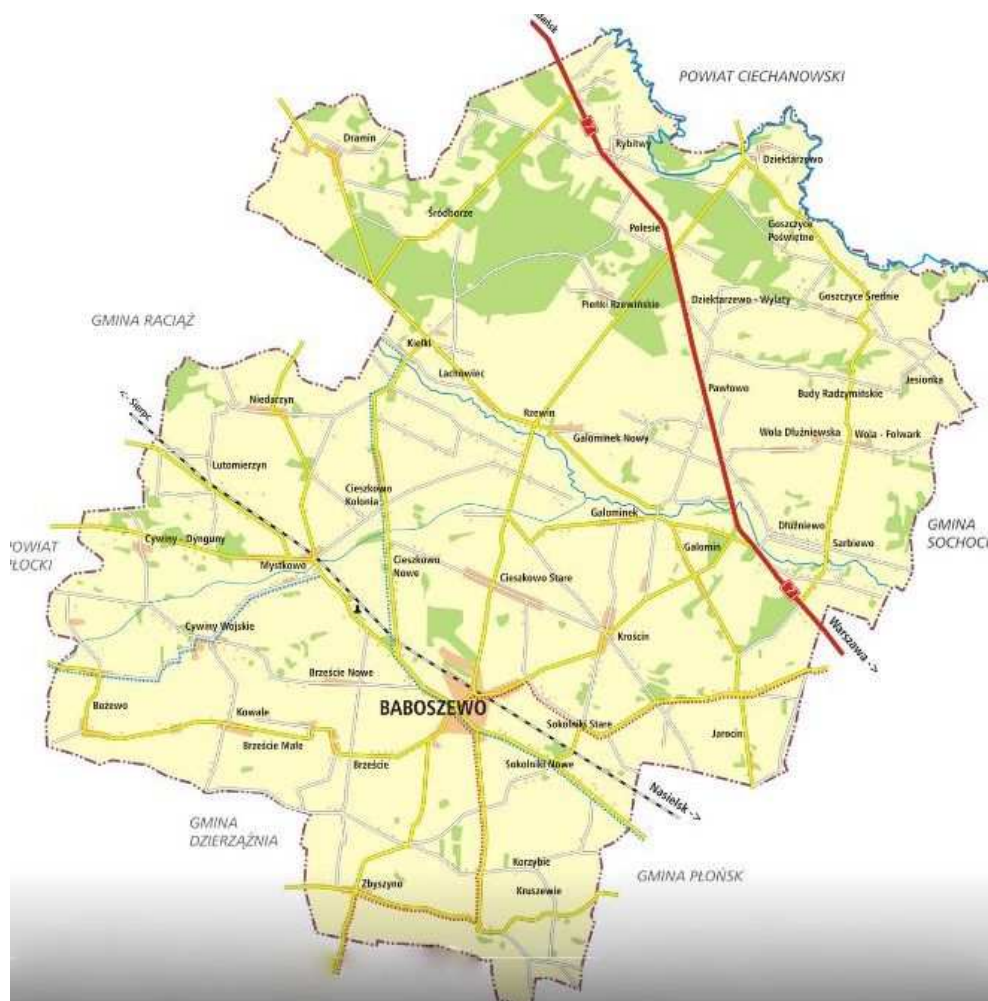
5.2.1. Charakterystyka gminy

• POŁOŻENIE

Gmina Baboszewo to gmina wiejska w województwie mazowieckim, w powiecie płońskim. Siedzibą władz gminy jest wieś Baboszewo. Gmina zajmuje powierzchnię 162 km² i jest drugą co do wielkości gminą powiatu płońskiego.

Gmina Baboszewo sąsiaduje z następującymi gminami: Dzierżążnia, Płońsk, Raciąż, Sochocin, Starożreby (powiat plocki), Głinojeck (powiat ciechanowski).

Gminę tworzą 42 sołectwa, w tym 44 miejscowości: Baboszewo, Bożewo, Brzeście, Brzeście Małe, Brzeście Nowe, Budy Radzymskie, Cieszkowo - Kolonia, Cieszkowo Nowe, Cieszkowo Stare, Cywiny - Dynguny, Cywiny Wojskie, Dramin, Dłużniewo, Dziektarzewo, Dziektarzewo-Wylaty (Kolonia, część wsi Dziektarzewo), Galomin, Galominek, Galominek Nowy, Goszczyce Poświętne, Goszczyce Średnie, Jarocin, Jesionka, Kowale, Korzybie, Kiełki, Krościn, Kruszewie, Lachówek, Lutomierzyn, Mystkowo, Niedarzyn, Pawłowo, Pieńki Rzewińskie, Polesie, Rybitwy, Rzewin, Sarbiewo, Sokolniki Nowe, Sokolniki Stare, Śródborze, Wola Dłużniewska, Wola - Folwark, Zbyszyno.

Rys. nr 1. Mapa gminy Baboszewo, źródło: <https://www.gminababoszewo.pl/80,gmina-baboszewo> (data dostępu 02.01.2019 r.)

• ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

Gmina Baboszewo pod względem geograficznym znajduje się na ziemi płockiej, usytuowanej na Wysoczyźnie Płockiej i Równinie Raciąskiej, leżących w centrum Północnego Mazowsza. Od północy i wschodu Wysoczyzna Płocka przylega do Równiny Raciąskiej i Doliny Wkry, od południa opada stromą krawędzią do doliny Wisły.

Sieć hydrologiczną gminy stanowi przede wszystkim rzeka Wkra, przebiegająca przez północną część gminy. Największym dopływem Wkry jest rzeka Raciążnica, która przepływa przez środkową część gminy z kierunku północno - zachodniego na południowy - wschód na odcinku ok. 14 km.

Gmina leży na uboczu głównych ciągów powiązań przyrodniczych północno - wschodniego rejonu województwa mazowieckiego. Jedynie niewielki północny fragment obszaru Gminy, związany z pradoliną Wkry włączony został w granice Obszaru Chronionego Krajobrazu ustanowionego w granicach dawnego województwa ciechanowskiego.

Obszar Chronionego Krajobrazu towarzyszący dolinie Wkry pokrywa się jednocześnie z korytarzem ekologicznym o znaczeniu krajowym, będącym częścią krajowej sieci ekologicznej ECONET-POLSKA. Łącznie na terenie gminy znajduje się 4225 ha obszarów chronionego krajobrazu, w tym 5,4 ha stanowią rezerваты przyrody.

Cała Gmina wraz z byłym województwem ciechanowskim należy do obszaru funkcjonalnego „Zielone Płuca Polski” obejmującego północno - wschodnią część kraju.

Na terenie gminy występują następujące formy ochrony przyrody:

- Rezerwat przyrody - Dziektarzewo;
- Nadwkrzański obszar chronionego krajobrazu;
- 9 użytków ekologicznych;
- 32 pomniki przyrody.

• INSTYTUCJE KULTURY

Gmina Baboszewo prowadzi działalność kulturalną poprzez Gminną Bibliotekę Publiczną w Baboszewie (ul. J.A. Brodeckich 1), która jest gminną instytucją kultury, działającą wraz z dwoma filiami bibliotecznymi (w Mystkowie i Sarbiewie) w obrębie krajowej sieci bibliotek publicznych, współtworząc sieć bibliotek powiatu płockiego i województwa mazowieckiego.

Działalność kulturową na obszarze gminy prowadzi również Świetlica Środowiskowa w Baboszewie, która powstała w 2000 r. z inicjatywy Zarządu Gminy Baboszewo i Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Baboszewie.

Na terenie gminy działa także Izba Pamięci Sarbiewskiego, która została utworzona w maju 2013 r., w celu kultywowania miejscowych tradycji, popularyzacji postaci oraz dorobku, urodzonego w Sarbiewie, księdza Macieja Kazimierza Sarbiewskiego - europejskiej rangi poety, teoretyka literatury epoki baroku. Została usytuowana w Szkole Podstawowej imienia ks. Macieja Kazimierza Sarbiewskiego w Sarbiewie, w specjalnie do tego celu wydzielonej części budynku. Z funduszy unijnych, pozyskanych w ramach programu Leader PROW 2007 - 2013 za pośrednictwem LGD - Przyjazne Mazowsze, zakupiono sprzęt do ekspozycji, w tym tablicę interaktywną oraz rzutnik multimedialny, jako stałe wyposażenie izby. W sali ekspozycyjnej można obejrzeć zdjęcia z organizowanej cyklicznie imprezy „Międzynarodowe Dni ks. Macieja Kazimierz Sarbiewskiego”. Ponadto znajdują się tam publikacje dotyczące epoki baroku oraz prezentacje multimedialne na

temat Sarbiewskiego a także historii Sarbiewa i okolic. Odtwarzana muzyka barokowa tworzy odpowiedni klimat, charakterystyczny dla czasów, w których żył i tworzył Horacy z Mazowsza.

• TURYSTYKA I REKREACJA

Na terenie gminy Baboszewo corocznie organizowanych jest wiele imprez i wydarzeń kulturalno - sportowych, wśród których wymienić można imprezy cykliczne takie jak:

- **Międzynarodowe Dni M.K. Sarbiewskiego** - w 2005 r., w 410. rocznicę urodzin ks. Macieja Kazimierza Sarbiewskiego, mazowieccy pisarze i poeci zainicjowali I Międzynarodowe Dni M.K. Sarbiewskiego „Chrześcijański Horacy z Mazowsza”. Od tej pory co roku w maju odbywa się edycja tego festiwalu. Program jest bardzo bogaty, obejmuje: sesję naukową, koncerty poetycko -muzyczne, spotkania z pisarzami z kilku państw, wystawy, nabożeństwo w intencji „polskiego Horacego”, odbywają się konkursy „O Laur Sarbiewskiego”. Z uwagi na pochodzenie poety drugi dzień imprezy odbywa się na terenie Gminy Baboszewo - w rodzinnej miejscowości „Horacego”. W Szkole Podstawowej w Sarbiewie, noszącej imię M.K. Sarbiewskiego, rozstrzygany jest konkurs krasomówczy i recytatorski. W kościele w Sarbiewie odbywa się uroczysta msza;
- **Wyścig Kolarski o Memoriał Andrzeja Trochanowskiego;**
- **Dożynki;**
- **Festyn na Powitanie Lata;**
- **Uroczystości z okazji 11 listopada i Dni Patrona;**
- **Zawody Strażackie;**
- **Dzień Seniora;**
- **Halowa Liga Piłki Nożnej;**
- **Grand Prix w tenisie stołowym;**
- **Rodzinny Turniej Piłki Nożnej.**

Przez teren gminy przebiegają ścieżki rowerowe o łącznej długości 6,3 km. Poza ścieżkami rowerowymi istnieją tu również 2 szlaki rowerowe powiatu płońskiego - czerwony i niebieski. Szlak czerwony zwany „Obwodnicą Płońska” ma długość ok. 100 km. Swój początek i koniec ma pod kościołem pw. Matki Boskiej Częstochowskiej w Baboszewie i biegnie przez Sokolniki Stare, Jarocin w kierunku sąsiednich gmin powiatu płońskiego. Szlak niebieski zwany „Północ - południe” ma długość ok. 85 km i bierze swój początek w miejscowości Mystkowo, dalej biegnie przez Bożewo. Następnie szlak przebiega przez tereny sąsiednich gmin.

5.2.2. Historia gminy Baboszewo¹

Na terenie gminy Baboszewo położonych jest wiele miejscowości, których historia może sięgać XI w., a nawet wieków wcześniejszych. Niestety informacje źródłowe przybliżające historię - a są to najczęściej zapisy ksiąg parafialnych lub sądowych datowane na XII - XIII w. - są trudno dostępne.

Jedną z najstarszych miejscowości mogą być Sokolniki, o których można znaleźć informacje datowane na wiek XII, ale możliwe jest, że miejscowość powstała jeszcze przed rokiem 960. Wieś prawdopodobnie hodowała sokoły dla grodu w Płońsku.

Opierając się na wiedzy mieszkańców gminy interesujących się historią, można uznać, że do najstarszych miejscowości zalicza się Sarbiewo, które mogło istnieć już nawet w XI w. Obejmowało wówczas znacznie większy teren niż obecnie, w jego skład wchodziły między innymi tereny dzisiejszego Dłużniewa.

Do równie starych miejscowości, o których można znaleźć informacje datowane na XII - XIII w., należą Korzybie, Zbyszyno, Brzeście, Mystkowo.

Najwięcej wiadomości dostępnych jest o samym Baboszewie, pierwsze wzmianki pochodzą z XIII w. Baboszewo występuje w nich pod nazwami Babossewo, Babochewo, Babbusa czy Babosa, jako osada należąca do Babosza. Mimo dogodnego położenia miejscowość jeszcze do XIX w. była małą i spokojną wioską. Dopiero wybudowanie kolei ze stacją w Baboszewie spowodowało ożywienie gospodarcze i rozwój wsi. Obecnie Baboszewo jest największą i najszybciej rozwijającą się miejscowością gminy.

Dzisiejszy teren gminy Baboszewo do 1954 r. był podzielony między gminy Sarbiewo i Strożęcin, następnie był to obszar Gromad Wiejskich. Dopiero uchwałą Wojewódzkiej Rady Narodowej w Warszawie nr XX/93/72 z dnia 1 grudnia 1972 r. utworzona została gmina Baboszewo, obejmująca swym zasięgiem miejscowości Baboszewo, Brzeście, Brzeście Małe, Brzeście Nowe, Budy Radzyńskie, Cieszkowo - Kolonia, Cieszkowo Nowe, Cieszkowo Stare, Dramin, Dłużniewo, Dziektarzewo, Dziektarzewo - Wylaty (Kolonia, część wsi Dziektarzewo), Galomin, Galominek, Galominek Nowy, Goszczyce Poświętne, Goszczyce Średnie, Jarocin, Jesionka, Kowale, Korzybie, Kiełki, Krościn, Kruszewie, Lachówek, Mystkowo, Pawłowo, Pieńki Rzewińskie, Polesie, Rybitwy, Rzewin, Sarbiewo, Sokolniki Nowe, Sokolniki Stare, Śródborze, Wola Dłużniewska, Wola - Folwark, Zbyszyno. W 1976 r. dołączone zostały miejscowości Bożewo, Lutomierzyn, Niedarzyn, Cywiny Dynguny i Cywiny Wojskie, będące wcześniej częścią Gminy Gralewo.

¹ <https://www.gminababoszewo.pl/91,historia-i-zabytki?tresc=140> (data dostępu: 03.01.2019 r.)

5.3. Krajobraz kulturowy

Synteza elementów przyrody i widocznych efektów działalności człowieka jest architekturą krajobrazu, czyli formą, która obok treści składa się na krajobraz kulturowy. Ochrona tego krajobrazu to pełna ochrona obiektu zabytkowego wraz z jego otoczeniem i walorami przyrodniczymi, roślinnością i warunkami socjologicznymi. Polega ona na ochronie najcenniejszych obiektów, zespołów, obszarów i świadomym ich przekształcaniu w taki sposób, by tworząc nowe wartości, unikać deformacji istniejącego, historycznie ukształtowanego dziedzictwa. Chronić należy więc nie tylko obiekty architektury, kapliczki i figury przydrożne, również krajobraz ukształtowany ludzką ręką. Ochrony wymaga również dziedzictwo niematerialne - przejawy kultury odziedziczone po przodkach i przekazywane kolejnym pokoleniom.

Procesy osadnicze i rozwój przestrzenny gminy znacząco wpłynęły na stan zachowania i występowanie niektórych rodzajów obiektów i zespołów zabytkowych na terenie gminy Baboszewo. Do obszarów o najwyższych wartościach krajobrazowych należą, zarówno obszary o krajobrazie gminnym, jak i otwartym.

W tej części przedstawiono kilka najbardziej charakterystycznych i najcenniejszych obiektów znajdujących się w gminie Baboszewo.

• OBIEKTY SAKRALNE

Kościół parafialny pw. M.B. Częstochowskiej w Baboszewie

Kościół neogotycki, murowany z cegłą wieżą i ośmiobocznymi wieżyczkami. Od frontu znajduje się portal wykuty z granitu.

Pierwsze wzmianki o kaplicy istniejącej w Baboszewie pojawiają się już w 1254 r., była to prawdopodobnie niewielka budowla romańska, która jako pierwsza świątynia służyła wiernym z parafii Baboszewo, powstała zapewne w 1 połowie XIII w. Pierwszy kościół drewniany został zbudowany w latach 1575 - 1586 przez dziedzica Mikołaja Brzeskiego. Kościół konsekrowano pod wezwaniem świętych Urbana i Marii Magdaleny. Przy kościele znajdowały się dwie kaplice, jedna drewniana, druga murowana. W 1642 r. Stanisław Wojciech Brzeski, będący wówczas kanonikiem plockim, ufundował alterię Matki Boskiej Częstochowskiej. W 1702 r. kościół spłonął, ale dzięki zaangażowaniu księdza Walentego Wyszowskiego został odbudowany. Kościół był drewniany, obok znajdowała się murowana kaplica. W 1765 r. ogień ponownie całkowicie zniszczył kościół. Czwarta świątynia ufundowana przez rodzinę Wołowskich - właścicieli Baboszewa, została wybudowana przez parafię w latach 1765 - 1767, przy znacznej pomocy kolatorów i staraniem księdza Józefa Rykaczewskiego. Kościół został konsekrowany przez biskupa Jana Dembowskiego w 1774 r. Ale i tym razem nie uchronił się przed ogniem i w 1908 r. świątynia spłonęła.

Po trzech latach od pożaru staraniem księdza Stanisława Sulińskiego rozpoczęto budowę nowego, murowanego kościoła. Autorem projektu był architekt Stefan Szyller, budowniczy m.in. budynków Politechniki Warszawskiej, bramy głównej oraz Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego, katedry plockiej. Budowę świątyni ukończono w 1914 r., tuż przed wybuchem I wojny światowej. Działania wojenne nie oszczędziły świątyni, spalone zostało wnętrze kościoła i uszkodzona została wieża. Odbudowa zaczęła się w 1920 r. Wykorzystano ponownie projekty architekta Stefana Szyllera. W 1925 r. sprowadzono do kościoła obraz Matki Boskiej Częstochowskiej i umieszczono go w głównym ołtarzu. Został on ufundowany przez parafian, którzy wyjechali do Ameryki. Obraz ten

otoczony jest czcią parafian - świadczy o tym także uroczyste obchodzony odpust 26 sierpnia. W 1928 r. biskup Antoni Julian Nowowiejski konsekrował świątynię pod wezwaniem Matki Boskiej Częstochowskiej. W latach 1955 - 1956 wewnątrz kościoła wykonana została polichromia autorstwa Władysława Drapiewskiego oraz Henryka Domurata z Poznania, wówczas powstały także ołtarze boczne.

Kościół wpisany jest do rejestru zabytków. Przy kościele znajduje się cmentarz przykościelny wpisany do rejestru zabytków.

Kościół parafialny pw. św. Katarzyny w Dziektarzewie

Parafia pw. św. Katarzyny w Dziektarzewie prawdopodobnie została erygowana w XIV w. Obecny kościół zbudowany jest w stylu późnogotyckim, pochodzi z 2 połowy XV w. Bryłę jednoprzestrzennej nawy i nieco mniejszego prezbiterium wieńczą szczyty z blendami i pinaklami typowe dla północnego Mazowsza. Około 1630 r. ściany zostały ozdobione malowidłami figuralnymi, a na suficie przedstawiono kwiaty i złożone róże. W połowie XVII w. A. Rościszewska ufundowała w bocznej kaplicy alterię św. Anny. Niestety kaplicę rozebrano w wyniku przebudowy kościoła w połowie XVIII w., a z wejścia do niej pozostał ślad w postaci okazałego ostrołuku w elewacji północnej. Przebudowa kościoła w XVIII w. została dokonana pod patronatem rodziny Krasińskich, właścicieli Dziektarzewa od połowy XVIII w. do 1840 r. W tym okresie wmurowano chór muzyczny o balustradzie z wysmukłych tralek. Na południowej ścianie kościoła umieszczony jest zegar słoneczny z 1842 r.

Do dziś w kościele używa się 4-głosowych organów zbudowanych w pracowni Jana Szymańskiego w Warszawie w 1892 r. We wnętrzu kościoła nawę główną od prezbiterium, o kolebkowym sklepieniu z lunetami, oddziela łuk tęczyowy. Na jego bocznej ścianie umieszczono tablicę pamiątkową, upamiętniającą męczeńską śmierć księdza Mariana Golona - proboszcza parafii Dziektarzewo, zamordowanego przez hitlerowców w sierpniu 1940 r. W kościele uwagę zwracają trzy barokowe ołtarze. W jednym z nich - po lewej stronie - znajduje się późnogotycka rzeźba Matki Bożej z Dzieciątkiem z XVI w. W ołtarzu głównym znajduje się obraz św. Katarzyny Aleksandryjskiej - patronki parafii.

W pobliżu kościoła znajduje się XIX-wieczna dzwonnica, zaś świątynię oddziela od zabytkowego podworskiego parku stylizowany parkan ceglany, zachowujący blendy arkadowe według projektu Stefana Szyllera.

Kościół wpisany jest do rejestru zabytków wraz z dzwonnica, ogrodzeniem i cmentarzem przykościelnym.

Kościół parafialny pw. Św. Stanisława w Sarbiewie

Kościół parafialny pw. Św. Stanisława jest przykładem budownictwa drewnianego z okresu późnego średniowiecza, jednym z nielicznych, jakie zachowały się w tej części Polski.

Kościół jest jednonawowy z wydzielonym prezbiterium, orientowany (część prezbiterialna, mieszcząca ołtarz główny, zwrócona jest ku wschodowi), pochodzi najprawdopodobniej jeszcze z XV w. Wzniesiony w konstrukcji zrębowej, którą z zewnątrz oszalowano, a w późniejszych czasach dodatkowo wzmocniono lisicami, mającymi zapobiegać rozsuwaniu się belek na boki. Trójnawowy korpus świątyni, z trójbocznym zamknięciem od zachodu, zbudowano na planie prostokąta, z przylegającym do niego od wschodu prezbiterium, również zamkniętym trójbocznie. Do prezbiterium

od północy dostawiona jest zakrystia, przy nawie od zachodu kruchta główna, od południa nowsza kruchta boczna (pochodząca z lat 1908 - 1912).

Wyposażony jest w konwencji późnobarokowej, wyróżnić można dwa eklektyczne ołtarze boczne oraz ołtarz główny z XVII w., z figurą Matki Boskiej z Dzieciątkiem z XVIII w., po bokach ołtarza umieszczono figury świętych biskupów - Stanisława i Mikołaja. W kościele znajdują się polichromie z wizerunkami świętych oraz z herbami kolatorów Dłużniewskich, Sarbiewskich, Ćwiklińskich, Radzywińskich i Młockich, którzy byli głównymi budowniczymi i darczyńcami kościoła. Parafia posiada ciekawe zbiory szat liturgicznych, paramentów oraz obrazów. W uwagi na wartość część z nich można obecnie oglądać w Muzeum Diecezjalnym w Płocku, do najciekawszych należą gotyckie sakramentarium i monstrancja z XVI w. Godna uwagi jest granitowa kropielnica z XV w., figura Chrystusa w koronie cierniowej z XVII w. W kościele znajdują się ośmiogłosowe organy z końca XIX w. wykonane przez Józefa Szymańskiego. W połowie XVIII w. do kościoła dobudowana została wieżyczka i drewniana dzwonnica. W XIX w. dobudowane zostały kruchty. W kościele znajduje się tablica, a przed kościołem pomnik - upamiętniające księdza M.K. Sarbiewskiego.

Teren kościoła ogrodzony jest żelaznym płotkiem na kamiennej podmurówce, na który prowadzą dwa wejścia: główne od południa i boczne od wschodu, prowadzące na znajdujący się nieopodal cmentarz grzebalny.

W odległości ok. 100 m na północny - wschód od kościoła - przed wejściem na cmentarz grzebalny - stoi drewniana dzwonnica, pochodząca z 2 poł. XVII w., wzniesiona na planie kwadratu (o boku 4,70 m). Jej konstrukcję stanowią drewniane słupy, które wzmocniono ryglami i zastrzałami. Ściany z zewnątrz są oszalowane, w górnej części z dwóch stron (od wschodu i zachodu) znajdują się po trzy otwory głosowe, z dwóch pozostałych - po dwa otwory. Na nią dach namiotowy, kryty blachą, zwieńczony sterczyną z krzyżem.

Na prawo od wejścia głównego kościoła znajduje się późnoklasycystyczny nagrobek z piaskowca Jakuba (w oryginalnej pisowni występuje imię „Jakób”) Strzeszewskiego (zm. w 1854 r.), właściciela Jarocina, wsi znajdującej się na terenie parafii Sarbiewo.

Kościół wpisany jest do rejestru zabytków wraz z dzwonnica i cmentarzem przykościelnym.

Kapliczka w Dziektarzewie

Miejsce pochówku żołnierzy powstania styczniowego. Naprzeciw bramy głównej cmentarza parafialnego znajduje się ogrodzony niewielki kurhan, na którym ustawiona jest murowana (z cegły), otynkowana kapliczka, z inskrypcją z 1864 r. W wejściu na teren działki znajduje się drewniana brama 1917 r. w formie czterech słupów podtrzymujących gontowy dach namiotowy o konstrukcji naśladowującej ciesielstwo średniowieczne. Na działce, przy jej granicy, znajdują się lipy liczące około 70 - 120 lat. Miejskowa tradycja głosi, że w tym miejscu zostali pochowani powstańcy. W aktach stanu cywilnego parafii Dziektarzewo z 1863 r. wpisano jednoczesny (19 sierpnia, o jednej godzinie) zgon 13 mężczyzn, zapis ten jest charakterystyczny dla okresu powstania styczniowego.

Obiekt wpisany jest do rejestru zabytków wraz z drzewostanem i drewnianą bramą.

• CMENTARZE

Cmentarze - jako przestrzenie ukształtowane wg reguł kulturowych, związanych z religią i tradycją grzebania zmarłych, opatrzone cennymi zabytkami sztuki sepulkralnej, z zachowanym układem alejek i ścieżek cmentarnych, w otoczeniu starodrzewu, stanowią ważny element dziedzictwa kulturowego. Również cmentarze nieczynne. Obiekty te należy pielęgnować i eksponować w krajobrazie miejscowości. Niezależnie od stanu zachowania cmentarze powinny być oznakowane tablicami informacyjnymi.

Cmentarz przykościelny w Baboszewie

Zlokalizowany na placu w centrum miejscowości, przy kościele parafialnym pw. M. B. Częstochowskiej. Plac w kształcie wydłużonego, lekko nieregularnego wieloboku, otoczony kamiennym murem ujętym pasem chodnika z kostki granitowej i ulicą. Teren lekko wzniesiony, dostępny od zachodu przez obszerne wejście poprzedzone wachlarzowatymi schodami. Teren cmentarza porośnięty trawą, wzdłuż muru - starodrzew, ścieżka do kościoła i obejście wokół budynku wyłożone kostką granitową. W części południowej cmentarza - krzyż misyjny i pomnik papieża Jana Pawła II. Na murze kościoła tablica poświęcona polskiej załodze samolotu Halifax oraz tablice upamiętniające zamordowanych żołnierzy ruchu oporu i ludność cywilną. Cmentarz wpisany jest do rejestru zabytków.

Cmentarz przykościelny XIV w. w Dziektarzewie

Cmentarz pochodzi z XIV w. Zlokalizowany jest w północnej części wsi, po północnej stronie szosy, przy kościele parafialnym pw. św. Katarzyny, na trapezowatym terenie o ściętych narożach. Otoczony ceglany murem na kamiennej podmurówce, nakrytym dwuspadowym okapem. Prostokątne kwatery muru, rozdzielone wyższymi słupkami, z obu stron rozczłonkowane tynkowanymi blendami zamkniętymi podwójnym łukiem. Podobnie rozwiązana prostokątna brama z ostrołucznie zamkniętym przejściem - w południowej pierzei muru. W południowo - zachodnim zewnętrznym narożu muru - ceglana dzwonnica (XIX w.) w dolnych kondygnacjach narożnie oszkarpowana. Teren cmentarza porośnięty trawą i starodrzewem - wzdłuż muru, kościół zlokalizowany centralnie, ujęty owalnym obejściem. Zachowane grobowce Niemierowskich i Strzeszewskich. Cmentarz wpisany jest do rejestru zabytków.

Grobowce Niemierowskich i Strzeszewskich w Dziektarzewie

Przed kościołem parafialnym pw. św. Katarzyny znajdują się grobowce m.in. Franciszka Niemierowskiego (1781 - 1857), lekarza powiatu mławskiego i dziedzica dóbr Dreglin, oraz rodziny Strzeszewskich w formie niewielkiej kaplicy. Spoczywają tu: Franciszek Strzeszewski (1855 - 1930) właściciel majątku Ogonowo, Józefa z Grochowskich Strzeszewska (1860 - 1939) oraz zapewne ich syn, kapitan inż. Henryk Strzeszewski (1895 - 1981) arkon, jeździec - triumfator konkursów hipicznych, żołnierz wojska polskiego, po wojnie na emigracji w Wielkiej Brytanii, organizator polskiego życia artystycznego w Londynie. Jest też skromny pomnik nagrobny z szarego marmuru Krystyny ze Święckich Piechowskiej (1824 - 1860). W jego podstawie wyrzeźbiono 2 skrzyżowane pochodnie. Ich płomienie skierowane są w dół, co jest dawnym symbolem żałobnym. Grobowce wpisane są do rejestru zabytków.

Cmentarz przykościelny w Sarbiewie

Zlokalizowany w północnej części wsi, przy kościele parafialnym pw. Św. Stanisława, na terenie konturowanym wielobocznym ogrodzeniem: kamienny mur zróżnicowany w wysokości, w części niższej zwieńczony parkanem z metalowych prętów. Brama wejściowa w części południowej, ujęta parą bramek, akcentowana murowanymi słupkami, metalowa. Teren cmentarza porośnięty trawą, wzdłuż ogrodzenia kilka okazów drzew, wokół kościoła utwardzone obejście. Na cmentarzu krzyż misyjny i dwa murowane nagrobki.

Kaplica grobowa Grabowskich w Dziektarzewie

Kaplica znajduje się na cmentarzu rzymskokatolicki i pochodzi z 1897 r. Obecnie jest po renowacji. Kaplica wpisana jest do rejestru zabytków.

Kaplica murowana, tynkowana, detal wypracowany w tynku. Wzniesiona na rzucie kwadratu o ściętych narożach, wysoka i smukła, nakryta dwoma dwuspadowymi daszkami, z ażurową sygnaturką na ich skrzyżowaniu. Otwór wejściowy wysoki, w formie ostrołucznej arkady ujętej profilowanym portalem. Przyziemie budynku wydzielone szerokim gzymsem. W górnej części ścian - blendy w formie ostrołucznych biforiów; nad nimi kolistie tondo z ażurowym krzyżem w środku; detale w opaskach. Ściany ujęte w narożne lizeny zwieńczone odcinkami gzymsu, w szczytach spięte trójlistnym konturem podciętym profilowaniem. Naroża ścian ujęte w lizeny, zwieńczone odcinkowo zamkniętym szczykiem ze sterczyną.

Na terenie gminy są jest trzy cmentarze parafialne w Baboszewie, rzymskokatolicki Dziektarzewie i w Sarbiewie oraz cmentarz wojenny w postaci kopca w Lutomierzyn Króle. Wszystkie ujęte są w gminnej ewidencji zabytków.

• ZESPOŁY DWORSKIE

Zespół podworski w Dłużniewie

W skład zespołu podworskiego w Dłużniewie wchodzi dwór murowany oraz park. Dwór w Dłużniewie został wzniesiony pod koniec XIX w. dla rodziny Radzymińskich, a później znajdował się w posiadaniu Kociękich. W okresie powojennym został zdewastowany.

Obiekt został odrestaurowany i urządzono w nim restaurację i hotel - obecnie funkcjonuje w nim Gospoda na Mazowszu. Dwór zbudowany jest w stylu neorenesansu, murowany z cegły, otynkowany, z mieszkalnym poddaszem. Do dawnego budynku zostały dobudowane pomieszczenia na potrzeby restauracji i hotelu. Również układ wnętrza gruntownie przekształcono. Do dziś zachowało się niewiele materiałów, z których można się dowiedzieć, jak dwór wyglądał pod koniec XIX w.

Dwór otoczony był parkiem krajobrazowym z XVIII - XIX w., obecnie są to tylko pozostałości, najlepiej zachowana jest aleja lipowa z okazami liczącymi blisko 160 lat. Drzewostan, który zachował się w okolicy, to oprócz lipy drobnolistnej również wiąz szypułkowy, jesion wyniosły i klon pospolity.

Zespół podworski (dwór i park) wpisany jest do rejestru zabytków.

Dwór w Mystkowie

Dwór został wybudowany w 1921 r., na polecenie Władysława Stanisławskiego. W czasie II wojny światowej we dworze ulokowano posterunek żandarmerii niemieckiej i areszt. Majątek pozostawał w rękach fundatora jeszcze po zakończeniu II wojny światowej, ponieważ miał status nie

podlegającej reformie rolnej resztówki. Dwór został niedawno odrestaurowany przez prywatnego właściciela. W jego najbliższej okolicy zachowało się kilka przykładów starodrzewu.

Jest to dwór murowany z cegły i otynkowany, posadowiony na planie prostokąta o regularnej bryle. Podpiwniczony, parterowy, z mieszkalnym poddaszem nakrytym wysokim dachem łamanym „polskim”, o połaciach krytych blachą. Całość posadowiona została na niewysokiej partii cokołowej z kamienia polnego. Elewacja frontowa 9-osiowa, z 3-osiowym dwukolumnowym portykiem tokańskim typu „in antis” wgłębno - wypukłym. Ponad portykiem umieszczono wystawkę z półszczytem z eliptycznym, pionowym otworem okiennym oraz datą powstania dworu. Portyk wyposażony został w dwa prostokątne otwory okienne w ścianach bocznych. Wystrój architektoniczny ograniczony został do boniowania naroży, profilowanych opasek prostokątnych otworów okiennych oraz wydatnego, profilowanego gzymsu koronującego. Na elewacji bocznej umieszczono sionkę z dodatkowym wejściem, z odcinkowym zamknięciem oraz oknami. Całość skomponowana w duchu stylu dworskowego polskiego, tak rozpowszechnionego ówczesnie w niepodległej Polsce w środowisku ziemiańskim.

Dwór wpisany jest do rejestru zabytków.

• PARKI

Zabytkowe parki z zachowanym układem alejek i ścieżek w otoczeniu starodrzewu, stanowią ważny element dziedzictwa kulturowego. Parki wpisane do rejestru zabytków na terenie gminy Baboszewo:

Park krajobrazowy w zespole podworskim w Dłużniewie

Pierwotne założenie składało się z dworu (ob. restauracja) i parku krajobrazowego z XVIII - XIX w. Z parku zachowały się niewielkie pozostałości z aleją lipową (ok. 160 lat) oraz dwa stawy na pld. i pld. - wsch. od dawnego dworu. Zachowany starodrzew obejmuje lipę drobnolistną, wiąz szypułkowy, jesion wyniosły i klon pospolity.

Park podworski XIX w. w Dziektarzewie

Pozostałość rozległego parku krajobrazowego pochodzą z XIX w., zaprojektowanego przez warszawskiego planistę Franciszka Szaniora. Zajmuje obszar ok. 5 ha na ptn. od kościoła, w części zach. i ptn. przecięty jest korytem rzeki Wkra. Zachowane dwa stawy, szpalery grabowe i starodrzew, wśród którego lipy, dęby szypułkowe (ok. 200 lat) i graby. Na terenie parku znajdował się dwór, który został rozebrany. W kolejnych latach (2019 - 2020) przewidziana jest rewitalizacja parku.

Park podworski XIX w. w Galominie

Pozostałości parku pochodzą z XIX w., pozostało zadrzewienie z przewagą gatunków rodzimych. Znajduje się tu między innymi pomnik przyrody - klon zwyczajny liczący blisko 150 lat.

Park podworski krajobrazowy w Kiełkach

Pierwotnie założenie dworskie składało z dworu, podjazdu oraz sadu - na tyłach dworu. Pozostałości parku pochodzące z XIX w. (zwane sadem) zachowane na obszarze ok. 3,5 ha. Obszar zbliżony do prostokąta, pozbawiony alejek spacerowych, uporządkowany, bez większych walorów zabytkowych. Wystawiony na sprzedaż jako park po rewitalizacji.

Na terenie gmina są jeszcze dwa zabytkowe parki, które ujęte są w gminnej ewidencji zabytków:

- park dworski (pozostałości) w Jarocinie,

- pozostałości parku dworskiego w Niedarzynie.

5.4. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków;
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze gminy Baboszewo funkcjonują dwie z ww. form, jest to wpis do rejestru zabytków oraz ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

5.4.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Baboszewo znajduje się 19 zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Tabela nr 1)., w tym 1 stanowisko archeologiczne. Są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie gminy. Obiekty te objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim - rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie działania podejmowane przy tego typu obiektach wymagają pisemnego pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Tabela nr 1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków z terenu gminy Baboszewo

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	NR REJESTRU ZABYTEKÓW	DATA WPISU
1	Baboszewo	kościół parafialny pw. M.B. Częstochowskiej, mur., 1909-1914	A-156	25.11.1970 r.
2	Baboszewo	cmentarz przykościelny wraz z warstwą kulturową	A-156	25.11.1970 r.
3	Dłużniewo	dwór mur. z 3 ćw. XIX w. w zespole podworskim	A-192	01.06.1980 r.
4	Dłużniewo	park krajobrazowy z XVIII-XIX w. w zespole podworskim	A-192	01.06.1980 r.
5	Dziektarzewo	kościół parafialny pw. św. Katarzyny	A-154	03. 05. 1962 r.
6	Dziektarzewo	dzwonnica przy kościele parafialnym pw. św. Katarzyny	A-154	03. 05. 1962 r.
7	Dziektarzewo	ogrodzenie kościoła parafialnego pw. św. Katarzyny	A-154	03. 05. 1962 r.
8	Dziektarzewo	cmentarz przykościelny	A-154	03. 05. 1962 r.
9	Dziektarzewo	grobowce Niemierowskich i Strzeszewskich	A-154	03. 05. 1962 r.
10	Dziektarzewo	kaplica grobowa Grabowskich na terenie cmentarza rzym. kat.	A-322	30.03.1998 r.
11	Dziektarzewo	park podworski XIX w.	A-176	01.03.1976 r.
12	Dziektarzewo	miejsce pochowania żołnierzy powstania styczniowego (dz. nr 90 - bez wygradzonego fragmentu w zach. części), drzewostan, drewniana brama	A-1026	24.06.2011 r.
13	Galomin	park podworski XIX w.	A-193	01.06.1980 r.
14	Kiełki	park podworski krajobrazowy z pocz. XIX w.	A-225	30.08.1980 r.
15	Mystkowo	budynek d. dworu nr 22 wraz z gruntem w granicach fundamentów	904	08.04.2010 r.
16	Sarbiewo	kościół parafialny pw. Św. Stanisława	A-121	02.04.1962 r.
17	Sarbiewo	dzwonnica drewn. przy kościele parafialnym pw. Św. Stanisława, 2 poł. XVII w.	A-121	02.04.1962 r.
18	Sarbiewo	cmentarz przykościelny w granicach określonych ogrodzeniem	A-121	02.04.1962 r.
19	Sokolniki	stanowisko archeologiczne - cmentarzysko ciałopalne z okresu laterńskiego	09/79 - 812/68WA	14. 12.1968 r.

5.4.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z art. 3 pkt 1 i 3 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy, to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej.

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków podlegają ochronie konserwatorskiej wynikającej z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Właściciel lub posiadacz zabytku ruchomego zobowiązany jest między innymi do:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Najcenniejsze zabytki ruchome z terenu gminy Baboszewo wpisane są do rejestru zabytków ruchomych. Stanowią one wyposażenie dwóch kościołów: w Dziektarzewie w kościele parafialnym pw. św. Katarzyny, w Sarbiewie w kościele parafialnym pw. Św. Stanisława oraz w kaplicy cmentarnej w Dziektarzewie. Ze względów bezpieczeństwa nie publikuje się szczegółowych danych dotyczących tych obiektów.

5.5. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. Gminy mają dbać między innymi o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Szczegółowe wytyczne na temat opracowania i prowadzenia gminnej ewidencji zabytków zostały określone w Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r., Nr 113, poz. 661). Konsekwencją ujęcia obiektów lub obszarów niewpisanych do rejestru zabytków w gminnej ewidencji zabytków, jest obowiązek uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków planowanych przy nich działań za pośrednictwem właściwego organu gminy lub organu administracji architektoniczno - budowlanej. Uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków w odniesieniu do ww. ustawy obiektów prowadzone są na etapie wydania

decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (art. 53. ust. 4 pkt 2, art. 60 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r.) oraz na etapie wydania decyzji o pozwoleniu na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego (art. 39 ust. 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane). Ponadto właściciele lub posiadacze zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków mają obowiązek zawiadomienia wojewódzkiego konserwatora zabytków o wszelkich zagrożeniach, niekorzystnych zmianach oraz o zmianie stanu prawnego zabytku. Mają też obowiązek uczestniczenia w kosztach badań archeologicznych prowadzonych na swoim terenie.

Gminna ewidencja zabytków jest dokumentem otwartym. Powinna być stale weryfikowana i aktualizowana.

Gminna ewidencja zabytków gminy Baboszewo została opracowana w 2017 r. Została przyjęta Zarządzeniem nr 76/2017 Wójta Gminy Baboszewo z dnia 11 grudnia 2017 r., zmienione Zarządzeniem nr 105/2018 Wójta Gminy Baboszewo z dnia 15 listopada 2018 r.

Poniżej w Tabeli nr 2 przedstawiono spis obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków gminy Baboszewo, na którą składają się obiekty z wojewódzkiej ewidencji zabytków, wpisane do rejestru zabytków oraz obiekty wyznaczone dodatkowo przez Wójta Gminy Baboszewo.

Tabela nr 2. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków z terenu gminy Baboszewo

LP.	NAZWA	MIEJSCOWOŚĆ	ADRES	WŁĄCZONY DO WOJEWÓDZKIEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW
1	kościół parafialny pw. MB Częstochowskiej	Baboszewo	ul. Odrodzenia	tak
2	cmentarz przykościelny	Baboszewo	ul. Odrodzenia	tak
3	cmentarz parafialny w Baboszewie	Baboszewo	ul. Gliniojecka	tak
4	plebania Baboszewo	Baboszewo	ul. Odrodzenia	nie
5	kościół Parafialny pw. Św. Stanisława	Sarbiewo	Sarbiewo	tak
6	dzwonnica	Sarbiewo	Sarbiewo	tak
7	cmentarz parafialny	Sarbiewo	Sarbiewo	tak
8	budynek mieszkalny	Sarbiewo	Sarbiewo 8	tak
9	plebania Sarbiewo	Sarbiewo	Sarbiewo 29	nie
10	budynek mieszkalny	Sarbiewo	Sarbiewo 22	nie
11	budynek mieszkalny	Sarbiewo	Sarbiewo 41	nie
12	budynek mieszkalny	Sarbiewo	Sarbiewo 9	nie
13	kapliczka przydrożna	Brzeście Małe	Brzeście Małe	tak
14	krzyż przydrożny	Brzeście Małe	Brzeście Małe	tak
15	krzyż przydrożny	Brzeście	Brzeście	tak
16	budynek mieszkalny	Budy Radzymińskie	Budy Radzymińskie 1	nie
17	budynek mieszkalny	Budy Radzymińskie	Budy Radzymińskie 2	nie
18	budynek mieszkalny	Budy Radzymińskie	Budy Radzymińskie 4	nie
19	budynek mieszkalny	Budy Radzymińskie	Budy Radzymińskie 8	nie
20	krzyż przydrożny	Cywiny-Dynguny	Cywiny-Dynguny	tak
21	figurka przydrożna	Cywiny-Dynguny	Cywiny-Dynguny	tak
22	zespół podworski - dwór	Dłużniewo	Dłużniewo 41	tak
23	zespół podworski - park	Dłużniewo	Dłużniewo 41	tak
24	budynek mieszkalny	Dłużniewo	Dłużniewo 12	nie

25	dwór, ob. budynek mieszkalny	Dramin	Dramin	nie
26	budynek mieszkalny	Dramin	Dramin 18	nie
27	cmentarz przykościelny	Dziektarzewo	Dziektarzewo 17	tak
28	kościół Parafialny pw. św. Katarzyny	Dziektarzewo	Dziektarzewo 17	tak
29	dzwonnica	Dziektarzewo	Dziektarzewo 17	tak
30	ogrodzenie przykościelne	Dziektarzewo	Dziektarzewo 17	tak
31	grobowiec Niemirowskich	Dziektarzewo	Dziektarzewo 17	tak
32	grobowiec Szreszewskich	Dziektarzewo	Dziektarzewo 17	tak
33	park podworski	Dziektarzewo	Dziektarzewo	tak
34	cmentarz parafialny rzymsko-katolicki	Dziektarzewo	Dziektarzewo	nie
35	brama cmentarz	Dziektarzewo	Dziektarzewo	tak
36	miejsce pochowania żołnierzy Powstania Styczniowego	Dziektarzewo	Dziektarzewo	tak
37	kaplica grobowa (na cmentarzu parafialnym)	Dziektarzewo	Dziektarzewo	tak
38	kapliczka przydrożna	Goszczyce Poświętne	Goszczyce Poświętne	nie
39	krzyż przydrożny	Dziektarzewo	Dziektarzewo	tak
40	krzyż przydrożny	Dziektarzewo	Dziektarzewo	tak
41	park podworski	Galomin	Galomin	tak
42	budynek mieszkalny	Galomin	Galomin 9	nie
43	budynek mieszkalny	Galomin	Galomin 12	nie
44	budynek mieszkalny	Galomin	Galomin 15	nie
45	budynek mieszkalny	Galomin	Galomin 16	nie
46	budynek mieszkalny	Galomin	Galomin 21	nie
47	budynek mieszkalny	Goszczyce Poświętne	Goszczyce Poświętne	nie
48	budynek mieszkalny	Goszczyce Poświętne	Goszczyce Poświętne 29	nie
49	budynek mieszkalny	Goszczyce Poświętne	Goszczyce Poświętne 25	nie
50	budynek mieszkalny	Goszczyce Poświętne	Goszczyce Poświętne 26	nie
51	budynek mieszkalny	Goszczyce Poświętne	Goszczyce Poświętne 27	nie
52	budynek mieszkalny	Goszczyce Poświętne	Goszczyce Średnie 41	nie
53	budynek gospodarczy w zagrodzie	Goszczyce Średnie	Goszczyce Średnie 41	nie
54	park dworski (pozostałości)	Jarocin	Jarocin 13	tak
55	budynek mieszkalny	Jarocin	Jarocin 34	nie
56	budynek gospodarczy w zagrodzie	Jarocin	Jarocin 34	nie
57	budynek mieszkalny	Jesionka	Jesionka 2	nie
58	budynek mieszkalny	Jesionka	Jesionka 3	nie
59	budynek mieszkalny	Jesionka	Jesionka 5	nie
60	park dworski	Kiełki	Kiełki	tak
61	krzyż przydrożny	Kiełki	Kiełki	tak
62	krzyż przydrożny	Korzybie	Korzybie	tak
63	krzyż przydrożny	Korzybie	Korzybie	tak
64	figurka przydrożna	Korzybie	Korzybie	tak

65	krzyż przydrożny	Kowale	Kowale	tak
66	kapliczka przydrożna	Krościn	Krościn	tak
67	krzyż przydrożny	Krościn	Krościn	tak
68	krzyż przydrożny	Krościn	Krościn	tak
69	krzyż przydrożny	Krościn	Krościn	tak
70	budynek mieszkalny	Lachówiec	Lachówiec 5	nie
71	budynek mieszkalny	Lachówiec	Lachówiec 9	tak
72	krzyż przydrożny	Lachówiec	Lachówiec	tak
73	budynek mieszkalny	Lachówiec	Lachówiec 14	nie
74	dworek, ob. budynek mieszkalny	Pawłowo	Pawłowo 18	nie
75	budynek mieszkalny	Pawłowo	Pawłowo 19	tak
76	kopiec cmentarz wojenny	Lutomierzyn Króle	Lutomierzyn Króle	tak
77	dwór Mystkowo	Mystkowo	Mystkowo 22	tak
78	kapliczka przydrożna	Mystkowo	Mystkowo	tak
79	pozostałości parku dworskiego	Niedarzyn	Niedarzyn	tak
80	dwór	Rzewin	Rzewin 88	tak
81	kapliczka przydrożna	Rzewin	Rzewin	tak
82	krzyż przydrożny	Rzewin	Rzewin	tak
83	budynek mieszkalny	Rzewin	Rzewin 228	nie
84	budynek mieszkalny	Rzewin	Rzewin 37	nie
85	dwór, ob. budynek mieszkalny (dawniej szkoła)	Śródborze	Śródborze	nie
86	budynek mieszkalny	Rybitwy	Rybitwy 45	nie
87	obora w zagrodzie nr 2	Śródborze	Śródborze 2	nie
88	kapliczka przydrożna	Sokolniki Nowe	Sokolniki Nowe	tak
89	krzyż przydrożny	Zbyszyno	Zbyszyno	tak
90	krzyż przydrożny	Cieszkowo Stare	Cieszkowo Stare	tak
91	krzyż przydrożny	Cieszkowo-Kolonia	Cieszkowo-Kolonia	nie
92	budynek mieszkalny	Wola Dłużniewska	Wola Dłużniewska 1	nie
93	budynek mieszkalny	Wola Dłużniewska	Wola Dłużniewska 3	nie
94	budynek mieszkalny	Wola Dłużniewska	Wola Dłużniewska 4	nie
95	budynek mieszkalny	Wola Dłużniewska	Wola Dłużniewska 24	nie
96	budynek mieszkalny	Wola Dłużniewska	Wola Dłużniewska 25	nie
97	budynek mieszkalny	Wola-Folwark	Wola-Folwark 20	nie
98	budynek mieszkalny	Baboszewo	ul. Odrodzenia 8	nie
99	budynek mieszkalny	Baboszewo	ul. Odrodzenia 10	nie
100	budynek mieszkalny	Baboszewo	ul. Odrodzenia 20	nie
101	budynek mieszkalny	Baboszewo	ul. Odrodzenia 25	nie
102	budynek mieszkalny	Baboszewo	ul. Odrodzenia 27	nie
103	budynek mieszkalny	Baboszewo	ul. Odrodzenia 26	nie
104	młyn mechaniczny	Baboszewo	ul. Warszawska	nie
105	krzyż przydrożny	Baboszewo	Baboszewo	tak
106	krzyż przydrożny	Baboszewo	Baboszewo	tak
107	krzyż przydrożny	Baboszewo	Baboszewo	tak

* obiekty zaznaczone na niebiesko wpisane są do rejestru zabytków

5.6. Zabytki archeologiczne

Zgodnie z art. 3 pkt. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zabytkiem archeologicznym jest zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

Przedmiotem ochrony są zatem nie tylko poszczególne wytwory człowieka, ale i ich kulturowy kontekst - razem tworzą integralną całość, w terminologii naukowej zwaną stanowiskiem archeologicznym. Wydzielony wytwór określa się natomiast mianem artefaktu. Stanowiskiem archeologicznym jest obszar występowania archeologicznych zabytków nieruchomych i ruchomych jako spójnej całości, zaś artefaktem jest wydzielony, indywidualny zabytek ruchomy, np. pozyskany w trakcie badań archeologicznych. Wzajemne powiązanie przestrzenne poszczególnych nieruchomych i ruchomych części stanowiska archeologicznego stanowi właściwą, oryginalną i niepowtarzalną substancję zabytku archeologicznego.

Środowisko kulturowe gminy Baboszewo zawiera zewidencjonowane stanowiska w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP 45-59, 45-60, 46-58, 46-59, 46-60, 47-58, 47-59, 47-60, 48-59).

Wszystkie stanowiska wymagają jednak dokładnych badań, które potwierdziłyby występowanie na ich terenie materiału poznawczego. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze. Na obszarze gminy Baboszewo zostały także wyznaczone obszary ochrony archeologicznej, które zostały przedstawione wraz ze stanowiskami archeologicznymi w Tabeli nr 3.

Tabela nr 3. Spis stanowisk archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków z terenu gminy Baboszewo

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	NR STANOWISKA W MIEJSCOWOŚCI	AZP NR OBSZARU	NR STANOWISKA NA OBSZARZE AZP
1	Rybitwy Zamoście	1	45-59	6
2	Rybitwy Zamoście	2	45-59	7
3	Rybitwy Zamoście	3	45-59	8
4	Rybitwy Zamoście	4	45-59	9
5	Rybitwy Kokoszki	1	45-59	10
6	Rybitwy Kokoszki	2	45-59	11
7	Śródborze	1	45-59	12
8	Dramin	1	45-59	13
9	Rybitwy Kokoszki	3	45-59	23
10	Dziektażewo	1	45-59	24
11	Dziektażewo	1	45-60	1
12	Dziektażewo	2	45-60	2
13	Dziektażewo	3	45-60	3
14	Dziektażewo	4	45-60	4
15	Dziektażewo	5	45-60	5
16	Dziektażewo	6	45-60	6
17	Dziektażewo	7	45-60	7

18	Dziektarzewo	8	45-60	8
19	Dziektarzewo	9	45-60	9
20	Goszczyce Poświętne	1	45-60	10
21	Goszczyce Poświętne	2	45-60	11
22	Goszczyce Poświętne	3	45-60	12
23	Goszczyce Poświętne	4	45-60	13
24	Dziektarzewo	10	45-60	14
25	Dziektarzewo	11	45-60	15
26	Goszczyce Poświętne	5	45-60	16
27	Goszczyce Poświętne	6	45-60	17
28	Lutomierzyn	1	46-58	12
29	Lutomierzyn	2	46-58	13
30	Rzewin	1	46-59	1
31	Lachówek	1	46-59	2
32	Galomin	1	46-59	3
33	Galominek	1	46-59	4
34	Lachówek	2	46-59	5
35	Kiełki	1	46-59	6
36	Rzewin	2	46-59	7
37	Rzewin	3	46-59	8
38	Rzewin	4	46-59	9
39	Kiełki	2	46-59	10
40	Kiełki	3	46-59	12
41	Cieszkowo Kolonia	1	46-59	13
42	Cieszkowo Kolonia	2	46-59	14
43	Cieszkowo Kolonia	3	46-59	15
44	Rzewin	5	46-59	16
45	Rzewin	6	46-59	17
46	Lachówek	3	46-59	19
47	Rzewin	7	46-59	20
48	Kiełki	4	46-59	21
49	Galominek	2	46-59	22
50	Rzewin	8	46-59	23
51	Rzewin	9	46-59	24
52	Rzewin	10	46-59	25
53	Rzewin	11	46-59	26
54	Galominek	3	46-59	27
55	Galominek	4	46-59	28
56	Galomin	2	46-59	29
57	Galomin	3	46-59	30
58	Budy Radzymińskie	1	46-60	4
59	Budy Radzymińskie	2	46-60	5
60	Wola Folwark	1	46-60	6
61	Wola Folwark	2	46-60	7

62	Goszczyce Średnie	1	46-60	8
63	Goszczyce Średnie	2	46-60	9
64	Goszczyce Średnie	3	46-60	10
65	Budy Radzywińskie	3	46-60	11
66	Wola Folwark	2	46-60	12
67	Wola Folwark	3	46-60	13
68	Goszczyce Średnie	4	46-60	14
69	Goszczyce Średnie	5	46-60	15
70	Goszczyce Średnie	6	46-60	16
71	Goszczyce Średnie	7	46-60	17
72	Goszczyce Średnie	8	46-60	18
73	Goszczyce Średnie	9	46-60	19
74	Goszczyce Poświętne	1	46-60	20
75	Jesionka	1	46-60	25
76	Goszczyce Poświętne	2	46-60	26
77	Goszczyce Poświętne	3	46-60	27
78	Wola Dłużniewska	1	46-60	35
79	Dłużniewo	1	46-60	36
80	Cywiny Górne	1	47-58	1
81	Cywiny Górne	2	47-58	2
82	Bożewo	1	47-58	3
83	Kowale	1	47-58	4
84	Cywiny	3	47-58	7
85	Mystkowo	1	47-58	8
86	Cywiny Dynguny	1	47-58	9
87	Cywiny Dynguny	2	47-58	10
88	Wysochowo	1	47-58	11
89	Cywiny Wojskie	2	47-58	16
90	Cywiny Wojskie	4	47-58	17
91	Cywiny Wojskie	5	47-58	18
92	Krościn	1	47-59	1
93	Brzeście Nowe	1	47-59	2
94	Mystkowo	2	47-59	3
95	Brzeście Małe	1	47-59	4
96	Brzeście Małe	1	47-59	5
97	Brzeście Małe	3	47-59	6
98	Brzeście Małe	4	47-59	7
99	Zbyszyno	2	47-59	8
100	Sokolniki Nowe	1	47-59	1
101	Sokolniki Nowe	1	47-59	9
102	Cieszkowo Nowe	1	47-59	10
103	Krościn	2	47-59	11
104	Krościn	3	47-59	12
105	Jarocin	1	47-59	13

106	Jarocin	2	47-59	14
107	Baboszewo	1	47-59	15
108	Krościn	4	47-59	16
109	Sarbiewo	1	47-60	2
110	Sarbiewo	2	47-60	3
111	Jarocin	3	47-60	11
112	Jarocin	4	47-60	12
113	Jarocin	5	47-60	13
114	Sarbiewo	1	47-60	14
115	Sarbiewo	3	47-60	20
116	Sarbiewo	4	47-60	21
117	Sarbiewo	5	47-60	22
118	Sarbiewo	7	47-60	25
119	Sarbiewo	7	47-60	26
120	Dłużniewo	2	47-60	27
121	Sarbiewo	8	47-60	28
122	Sarbiewo	9	47-60	29
123	Sarbiewo	10	47-60	30
124	Korzybie-Kruszewie	1	48-59	6
125	Korzybie Wielkie	1	48-59	7
126	Korzybie Wielkie	2	48-59	8
127	Zbyszyno	1	48-59	9
128	Korzybie Wielkie	3	48-59	17
129	Korzybie Czerwona	1	48-59	18

Poszczególne zasady ochrony stanowisk archeologicznych są doprecyzowane w procesie formułowania ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, z uwzględnieniem indywidualnej specyfiki danego stanowiska archeologicznego oraz przy rozpoznaniu możliwych dla niego zagrożeń. Przepisy te należy ująć w postaci nakazów, zakazów, dopuszczeń i ograniczeń w użytkowaniu terenów, zgodnie z wytycznymi rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz. U. z 2003 r. nr 164, poz. 1587). Ponadto zapisy planu muszą spełniać wymogi norm prawnych ustalone w rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (t. j. Dz. U. z 2016 r. poz. 283).

Nie wyklucza się odkrycia w przyszłości kolejnych stanowisk archeologicznych (zwłaszcza w wyniku nowych badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski), które należy uwzględnić na dalszym etapie procesu planowania przestrzennego.

Ochrona właściwa zabytkom archeologicznym powinna być przypisana również do zabytkowych układów urbanistycznych i ruralistycznych historycznych wsi, nawet jeśli nie zostały one osobno ujęte w ewidencji zabytków archeologicznych. Obszary te z natury rzeczy spełniają kryterium zabytku archeologicznego przewidzianego w art. 6 ust. 1 pkt 3 lit. a ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tj. pozostałości terenowej historycznego osadnictwa. W tym przypadku z reguły dopuszczone może być zagospodarowanie wynikające z potrzeb zabudowy; obszar ciągłego osadnictwa historycznego podlega bowiem nieustannemu rozwojowi aż do czasów współczesnych

i bezzasadne jest hamowanie tego procesu. Natomiast ze względu na zagrożenie dla substancji nawarstwień kulturowych, jakie niesie ze sobą naruszanie struktury gruntu, wszelkie zamierzenia budowlane na obszarze historycznego miasta bądź wsi winny być objęte obowiązkiem przeprowadzenia niezbędnych badań archeologicznych.

Dla wszystkich stanowisk archeologicznych przeznaczonych do trwałego zachowania sugerowanym docelowym przeznaczeniem terenu jest utworzenie obszaru zieleni urządzonej, zwłaszcza niskiej (głównie dla stanowisk archeologicznych o własnej formie terenowej), ewentualnie użytku zielonego (dla stanowisk archeologicznych płaskich). Rozrost systemu korzeniowego dużych drzew uszkadza bowiem nawarstwienia kulturowe oraz obiekty i ruchome zabytki archeologiczne. W przypadku stanowisk archeologicznych znajdujących się na terenach leśnych, należy sformułować zasady prowadzenia gospodarki leśnej uwzględniające potrzebę ochrony zabytku.

W przypadku, gdy obszar stanowiska archeologicznego o własnej formie terenowej lub wpisanego do rejestru zabytków objęty został miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego dopuszczającym zainwestowanie lub zagospodarowanie, należy dążyć do zmiany tego planu, aby wyeliminować lub zminimalizować zagrożenie dla zabytku. Szczególny priorytet należy przyznać stanowiskom archeologicznym o własnej formie terenowej, z obszarów których należy usuwać wszelkie funkcje stwarzające zagrożenie dla substancji zabytku.

W przypadku kolizji z wszystkimi stanowiskami archeologicznymi należy wprowadzić zapisy umożliwiające przeprowadzenie niezbędnych badań archeologicznych zagrożonych zniszczeniem, na które należy uzyskać pozwolenie od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy - analiza SWOT

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, pozwalających na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji wspólnoty samorządowej w konkretnym aspekcie. Stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Jej nazwa to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników, mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego - silne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia.

- S - STRENGTHS, czyli silne strony,
- W - WEAKNESSES, czyli słabe strony,
- O - OPPORTUNITIES, czyli szanse,
- T - THREATS, czyli zagrożenia.

Czynniki rozwoju podzielić można - ze względu na ich pochodzenie - na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne - umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia), na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu. Jednocześnie czynniki te można podzielić według kryterium charakteru wpływu na społeczność lokalną, dzięki czemu wyróżnić można czynniki: pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz negatywne, czyli słabości i zagrożenia.

Poniżej przedstawione zostały wyniki analizy SWOT (Tabela nr 4), skoncentrowanej wokół problematyki zarządzania zasobem dziedzictwa kulturowego gminy Baboszewo. Oznacza to, że obok zagadnień związanych z ochroną i opieką nad zabytkami, uwzględniono także inne czynniki, które wynikają z wielości i różnorodności elementów składających się na dziedzictwo kulturowe.

W Tabeli znalazły się silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dotyczące zasobu zabytkowego, warunków dla realizacji działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac budowlanych w odniesieniu do nieruchomości zabytkowych, jak również upowszechniania i promowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego dla rozwoju gminy. Analiza nawiązuje w ten sposób do fundamentalnego założenia względem niniejszego GPOnZ - konieczności przemodelowania systemu ochrony zabytków w efektywny system ochrony dziedzictwa. Dziedzictwo gminy tworzy bowiem jego historia, manifestująca się zarówno w bogactwie zasobu zabytkowego, jak również w tradycji i kulturze, tworząc niepowtarzalny klimat.

Tabela nr 4. Analiza SWOT

CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE MAJĄCE WPŁYW NA DZIEDZICTWO KULTUROWE W GMINIE BABOSZEWO	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• zaktualizowana gminna ewidencja zabytków; • wydarzenia kulturalne organizowane na terenie gminy, w tym Międzynarodowe Dni M.K. Sarbiewskiego • tereny objęte prawnymi formami ochrony przyrody: Rezerwat przyrody - Dziektarzewo, Nadwkrzański obszar chronionego krajobrazu, 9 użytków ekologicznych, 32 pomniki przyrody; • występowanie stanowisk archeologicznych; • zachowane obiekty architektury sakralnej i kultu religijnego, w tym unikatowe obiekty drewniane; • przynależność do Lokalnej Grupa Działania - Przyjazne Mazowsze; • korzystna lokalizacja gminy względem Warszawy; • oznakowane szlaki turystyczne pieszo - rowerowe.	• niewystarczający stan zabezpieczenia obiektów zabytkowych; • postępujący proces ich niszczenia; • brak szczegółowych zapisów dla obiektów zabytkowych w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego gminy; • niewielkie środki budżetu gminy przeznaczane na ochronę zabytków; • niewystarczająca wizualizacja obszaru (niewiele tablic informacyjnych, oznakowań tras, szlaków, miejsc historycznych); • stosunkowo niewielka dbałość właścicieli o obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków; • brak Gminnego Ośrodka Kultury na terenie gminy; • niska dostępność do obiektów społeczno - kulturalnych na terenie gminy; • brak uchwały na dotacje celowe, na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

SZANSE	ZAGROŻENIA
• wiodąca pozycja gminy w Powiecie Płońskim; • uporządkowanie gospodarki przestrzennej - opracowanie MPZP dla całej gminy; • uwzględnienie w większym stopniu dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych i programach rozwojowych gminy oraz powiązanie promocji zabytków z turystyką; • wzrastająca liczba właściwie przeprowadzanych prac remontowo - budowlanych przez prywatnych właścicieli obiektów zabytkowych; • kreatywność inwestorów turystycznych; • możliwość wsparcia finansowego z różnych źródeł, w tym ze środków Unii Europejskiej; • rozszerzenie i polepszenie bazy noclegowej i gastronomicznej; • kreowanie nowych obszarów i produktów turystycznych w oparciu o atrakcyjny sposób zagospodarowania obiektów zabytkowych; • oznakowanie tras turystycznych pod kątem zabytków i atrakcji turystycznych; • systematyczne opracowywanie aktualizacji dokumentów na poziomie gminy; • rosnąca rola samorządu włączającego się w sferę ochrony dziedzictwa; • rozwój działalności gospodarczej/ agroturystycznej o charakterze turystycznym na bazie dziedzictwa kulturowego; • wprowadzenie i egzekwowanie polityki ochrony walorów środowiska naturalnego i kształtowania przestrzennego.	• odpływ wysoko wykwalifikowanej kadry z terenu gminy, migracja zarobkowa młodszych pokoleń i związane z tym zatracanie więzi z regionem; • brak realnych zachęt dla prywatnych inwestycji w zabytki; • niewykorzystanie potencjału turystycznego poprzez niedoinwestowanie infrastruktury: punktów widokowych, bazy noclegowej, ścieżek spacerowych i rowerowych; • słaba kondycja i sytuacja ekonomiczna, spadek dochodów ludności wiejskiej; • pogarszający się stan techniczny obiektów zabytkowych na terenie gminy; • bardzo wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych; • skomplikowane procedury w ubieganiu się o środki zewnętrzne skutkujące stosunkowo niewielkim wykorzystaniem środków z Unii Europejskiej, zwłaszcza przez osoby prywatne; • działania inwestycyjne prowadzone m.in. przez prywatnych właścicieli obiektów, w których interes indywidualny inwestora jest przedkładany nad dobro społeczne, tj. dobro zabytku; • samowola budowlana - wprowadzanie elementów obcych, nowej zabudowy - np. nieprzemyślanej, niezgodnej z historyczną kolorystyką, architektury niezgodnej z lokalnymi tradycjami.

7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

GPOnZ służy ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego w różnych dziedzinach życia społecznego. Realizacja wyznaczonych celów wymaga przede wszystkim zmiany w

świadomości, szczególnie w obszarze odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju gminy. Ważne jest także, aby właściciele zabytkowych obiektów, zmienili swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa główne cele GPOnZ, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy w właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

W GPOnZ wyznaczono dwa priorytety, kierunki działań oraz zadania. Zostały one sformułowane w perspektywie wieloletniej i wykraczają często poza 4 - letni okres obowiązywania GPOnZ. Możliwy jest podział realizacji zadań na podokresy w powiązaniu z ustawowym obowiązkiem złożenia po 2 latach przez władze gminy sprawozdania z częściowego wykonania GPOnZ. Wykonanie takiego sprawozdania, powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji GPOnZ, która powinna uwzględniać: wykonanie zadań, które zostały przyjęte do realizacji w czteroletnim okresie obowiązywania GPOnZ oraz efektywność ich wykonania. Sposób weryfikacji zadań został ujęty w ostatniej kolumnie w Tabeli nr 5 i 6.

W związku z wyznaczonymi celami głównymi samorząd w kwestii dziedzictwa kulturowego powinien kierować się następującymi priorytetami:

PRIORYTET I: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy, jako element rozwoju gospodarczo - społecznego gminy Baboszewo.

PRIORYTET II: Promocja dziedzictwa kulturowego i edukacja służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców gminy Baboszewo.

Tabela nr 5. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr I

PRIORYTET I: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy, jako element rozwoju gospodarczo - społecznego gminy Baboszewo.		
KIERUNKI DZIAŁANIA	ZAKRES ZADAŃ	SPOSÓB WERYFIKACJI

Podjęcie działań mających na celu podniesienie atrakcyjności krajobrazu kulturowego gminy na potrzeby edukacyjne, społeczne i turystyczne	Współpraca oraz wspieranie działań instytucji oraz organizacji turystycznych w zakresie ustalenia potrzeb rozwoju bazy turystycznej i propagowania walorów gminy oraz rozwinięcia informacji turystycznej w miejscach najliczniej uczęszczanych przez turystów.	Ilość podjęcia wspólnych działań
	Utworzenie Gminnego Ośrodka Kultury	czy utworzono
	Oznaczenie obiektów zabytkowych oraz pomników przyrody w terenie: - umieszczenie tablic zawierających historię obiektu na wszystkich obiektach wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektach sakralnych.	Ilość oznakowanych obiektów, ilość zamieszczonych tablic
	Zwiększenie uwagi na prawidłowość treści dokumentów dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami przy opracowywaniu nowych dokumentów gminnych o charakterze strategicznym (planów miejscowych, strategii, programów).	Ilość zweryfikowanych dokumentów, udział w pracach planistycznych
	Oznakowanie obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków, wraz ze zdjęciami, w Systemie Informacji Przestrzennej gminy Baboszewo.	Czy wprowadzono obiekty do systemu
	Zadania dla gminnej ewidencji zabytków: 1. Zakładanie nowych kart adresowych w uzgodnieniu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków dla zabytków dotychczas nierozpoznanych i nie uwzględnionych w ewidencji, a istotnych dla obrazu dziedzictwa kulturowego na terenie gminy; 2. Systematyczne uzupełnianie kart adresowych o uzyskane nowe dane i aktualizowaną w przypadku zmian w wyniku rozbiórek i remontów dokumentację fotograficzną; 3. Skreślenia z ewidencji obiektów nieistniejących oraz takich, które utraciły cechy zabytkowe w wyniku modernizacji w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.	Ilość przeprowadzonych aktualizacji, czy dodano/usunięto obiekt z ewidencji
	Opracowanie uchwały w sprawie zasad udzielania dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dotyczące zabytków, uwzględniające obowiązujące przepisy dające możliwość dotowania także obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków.	Czy opracowano uchwałę
	Przyjęcie przez Radę Gminy Gminnego programu opieki nad zabytkami oraz okresowe monitorowanie jego realizacji poprzez systematyczne opracowanie sprawozdań z realizacji GPOnZ	Weryfikacja podmiotów wskazanych w programie do realizacji określonych zadań

		oraz zapoznanie ich z określonymi zadaniami
	Merytoryczna pomoc właścicielom zabytków w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o przyznanie środków na odnowę zabytku z funduszy unijnych, budżetu państwa oraz dotacji samorządowych.	Ilość chętnych osób do złożenia wniosków, ilość złożonych wniosków
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	Utrzymanie obiektów zabytkowych we właściwym stanie technicznym i estetycznym oraz prowadzenie prac remontowo - konserwatorskich przy obiektach zabytkowych, stanowiących własność gminy oraz dofinansowanie prac rewaloryzacyjnych przy obiektach niebędących własnością gminy.	Ilość przeprowadzonych prac remontowych, konserwatorskich, ilość wydanych środków, ilość zaplanowanych zadań
	Prowadzenie okresowych kontroli stanu zachowania obiektów zabytkowych: stanowiących własność gminy, w celu wytypowania najbardziej zagrożonych, wymagających niezbędnych remontów, na tej podstawie opracowanie planu remontów w ścisłym porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.	Ilość odbytych kontroli, ilość obiektów, w których przeprowadzono remont, konserwację
	Wspieranie lub prowadzenie prac porządkowych na terenach zabytkowych parków oraz cmentarzach znajdujących się na terenie gminy, po uprzednim zaopiniowaniu zakresu prac i użytych metod z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.	Ilość przeprowadzonych prac, gdzie, wartość przeznaczonych środków
Podejmowanie działań mających na celu podnoszenie kwalifikacji pracowników urzędu	Podnoszenie poziomu wykształcenia pracowników Urzędu Gminy zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego, poprzez przeprowadzanie odpowiednich szkoleń, delegowanie pracowników na szkolenia.	Ilość przeprowadzonych szkoleń, ilość osób uczestniczących, czy uczestniczono w szkoleniach zewnętrznych

Działania organizacyjne związane z ochroną zabytków i dziedzictwa kulturowego	Korelowanie zapisów gminnej ewidencji zabytków z zapisami w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i decyzjach o warunkach zabudowy.	Udział w pracach planistycznych
	Prowadzenie monitoringu możliwości pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych, w tym również z różnych programów i inicjatyw europejskich, przeznaczonych na działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego.	Bieżący monitoring

Tabela nr 6. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr II

PRIORYTET II: Promocja dziedzictwa kulturowego i edukacja służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców gminy Baboszewo.		
KIERUNKI DZIAŁANIA	ZAKRES ZADAŃ	SPOSÓB WERYFIKACJI
Rozbudzenie i pogłębianie w mieszkańcach dumy z tradycji historycznych gminy	Dążenie do organizacji imprez dotyczących rocznic historycznych.	Bieżące śledzenie obchodów rocznicowych związanych z wydarzeniami historycznymi
	Organizowanie wystaw, spotkań na temat historii regionu, dawnego i dzisiejszego krajobrazu kulturowego, zabytków.	
	Propagowanie wśród mieszkańców prowadzenia działalności agroturystycznej połączonej ze zwiedzaniem regionu.	
	Coroczne opracowanie kompleksowego programu imprez kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych na terenie gminy.	
	Upowszechnianie informacji na temat dobrych praktyk konserwatorskich.	Publikacje na stronie internetowej gminy
Popularyzowanie wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym gminy	Zapoznanie mieszkańców z zagadnieniami dotyczącymi gminnej ewidencji zabytków oraz przybliżenie skutków prawnych z tym związanych.	Publikacje na stronie internetowej gminy i w prasie lokalnej, działania organizacyjne, konsultacyjne, organizacja wystaw, konkursów
	Stworzenie „vademecum” poświęconego zabytkom dla właścicieli obiektów zabytkowych dotyczącego prac i obowiązków, gdzie zostaną określone także warunki współpracy z właścicielami.	
	Wydawanie i wspieranie publikacji, folderów promocyjnych, przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy.	
	Nagłaśnianie, promowanie i informowanie lokalnej społeczności, o ważnych odkryciach konserwatorskich i archeologicznych, w celu budowania tożsamości historycznej oraz kreowania właściwych zachowań wobec dziedzictwa kulturowego.	

	Wspieranie działań i ścisła współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi w sferze ochrony zabytków.	
	Podjęcie współpracy z instytucjami wprowadzającymi dodatkowe oznakowania obiektów zabytkowych na drogach wojewódzkich, powiatowych i gminnych, w celu informowania i ułatwiania dojazdu do tych obiektów.	
	Wspieranie edukacji młodzieży szkolnej poprzez organizowanie dla niej: konkursów szkolnych popularyzujących historię gminy oraz jego zabytki, wystaw, wycieczek itp.	
	Współpraca gminy ze związkami wyznaniowymi będącymi właścicielami i zarządcami zabytków sakralnych (kościół, cmentarze), umożliwiającą wspieranie ich działań przy podejmowaniu niezbędnych prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych.	Zakres działań, z kim współpracowano, wartość poniesionych/zaplanowanych środków
	Podjęcie współpracy z instytucjami wprowadzającymi dodatkowe oznakowania obiektów zabytkowych na drogach wojewódzkich, powiatowych i gminnych, w celu informowania i ułatwiania dojazdu do tych obiektów.	Ilość postawionych znaków/tablic, z kim współpracowano

Dodatkowo zgodnie z uchwałą nr V.24.2019 Rady Gminy Baboszewo z dnia 7 stycznia 2019 r. w sprawie uchwalenia Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Baboszewo na lata 2019 - 2020 w obszarze zabytków przewidziano do realizacji zadanie „Rewitalizacja gminnego parku podworskiego w Dziektarzewie z utworzeniem przystani kajakowej”. Na ten cel zaplanowano łącznie 300 100,00 zł, z czego w 2019 r. - 100 000,00 zł, a w 2020 r. - 200 000,00 zł.

8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

GPOnZ realizowany będzie poprzez wykonanie wskazanych zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych kierunków działań. Podstawę instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawa oraz zawarte w nich regulacje. Regulacje te dotyczą instrumentów ekonomiczno - prawnych, społecznych oraz finansów publicznych. Zakłada się, że zadania określone w niniejszym GPOnZ będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- **instrumenty prawne**, wynikające z obowiązujących przepisów prawnych:
 - wpis do rejestru zabytków;
 - decyzje administracyjne z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków;
 - ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.;

- ustawa o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw z dnia 22 czerwca 2017 r.;
- ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r.
- ustawa Prawo budowlane z dnia 7 lipca 1994 r.;
- ustawa Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r.;
- ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r.;
- ustawa o gospodarce nieruchomościami z dnia 21 sierpnia 1997 r.;
- ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej z dnia 25 października 1991 r.;
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu.

• **instrumenty finansowe:**

- finansowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy;
- udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków;
- korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje;
- współpraca pomiędzy podmiotami publicznymi a sektorem prywatnym w ramach „Partnerstwa publicznego - prywatnego” (PPP).

• **instrumenty społeczne:**

- prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi), a także edukacja i informacja odnośnie dziedzictwa kulturowego gminy Baboszewo;
- edukacja kulturowa;
- pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego;
- informacja na temat znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy Baboszewo;
- współdziałanie z organizacjami społecznymi.

• **instrumenty koordynacji:**

- realizacja projektów i programów gminy Baboszewo, dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego gminy (np. strategia rozwoju gminy, plany rozwoju lokalnego, programy rozwoju infrastruktury gminy, programy ochrony środowiska przyrodniczego, programy prac konserwatorskich, studia i analizy, koncepcje, plany rewitalizacji);
- współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków;
- współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego.

• **instrumenty kontrolne:**

- aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków;
- oceny zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy Baboszewo;
- sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji GPOnZ oraz aktualizacja GPOnZ związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania;
- monitorowanie stanu zachowania i funkcjonowania środowiska kulturowego;
- prowadzenie stałej obserwacji procesów i zjawisk istotnych z punktu widzenia realizacji GPOnZ.

9. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z obowiązującą ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dbałość o zabytek polega między innymi na zapewnieniu warunków do dokumentowania zabytku, popularyzacji wiedzy o nim, prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz utrzymaniu zabytku i jego otoczenia w jak najlepszym stanie. Finansowanie tych działań jest obowiązkiem nie tylko właściciela zabytku, lecz także każdego podmiotu mającego tytuł prawny do zabytku, tj. osób fizycznych, jednostek organizacyjnych, a więc trwałych zarządców, użytkowników wieczystych. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tego rodzaju tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest zadaniem własnym. Ochrona zabytków i opieka nad nimi, a także wszelkie działania związane ze zmianą ich funkcji w przestrzeni publicznej oraz ich popularyzacją i udostępnianiem społecznym, mogą być finansowane z różnych źródeł w zależności od typu działań.

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Ważne jest, by władze gminy z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w budżecie środków przeznaczonych na realizację zapisów GPOnZ. Tym bardziej, że znaczna część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego w finansowanych przez nie projektach. Główny obowiązek związany z opieką, ochroną oraz finansowaniem wszelkich prac konserwatorskich lub robót budowlanych, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

• Źródła krajowe:

- dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- dotacje wojewódzkie i powiatowe;
- dotacje gminne;
- dotacje Ministra Administracji i Cyfryzacji - fundusz kościelny;
- Fundusz Termomodernizacji i Remontów;
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW);
- programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- fundusze od fundacji;
- Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków.

• Źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych;
- źródła z programu Polska Cyfrowa PO PC 2014 - 2020;
- źródła pozaunijne - Mechanizm Norweski i Mechanizm Finansowy EOG.

9.1. Dotacje

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Dotacja udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac.

Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa szczegółowo wykaz działań które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków;
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo, dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,

- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

• **Dotacje Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków** - zasady udzielania dotacji reguluje zarządzenie nr 1/2016 Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 4 stycznia 2016 r. dotyczące zasad udzielania dotacji celowej z budżetu państwa na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków usytuowanym na terenie województwa mazowieckiego ze środków finansowych Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w 2016 r. oraz trybu rozliczania i zasady kontroli prawidłowości wykorzystania dotacji.

Termin składania wniosków:

1. do 28 lutego roku, w którym składa się wniosek na dotacje w przypadku kiedy dotacja ma być udzielona na prace przy zabytku, które zostaną przeprowadzone;
2. do 30 czerwca roku, w którym składa się wniosek na dotacje na prace przy zabytku, które zostały przeprowadzone w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku.

• **Dotacje wojewódzkie i powiatowe**

Dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków odbywa się na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa/Radę Powiatu w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane.

Dotacje Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego - Samorząd realizuje zadania z zakresu ochrony zabytków wynikające z ustawy o samorządzie województwa oraz ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Od ponad 10 lat stara się wspierać działania właścicieli i posiadaczy zabytków, przyznając dotacje celowe na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach. Udział w naborze wniosków jest jedyną możliwością pozyskania funduszy pozostających w dyspozycji Samorządu Województwa Mazowieckiego na działania związane z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami. Nabór ogłaszany jest przez Zarząd na podstawie uchwały nr 54/11 Sejmiku z dnia 18 kwietnia 2011 r. Uchwała określa zasady ubiegania się o dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze województwa mazowieckiego.

Dotacje Powiatu Płońskiego - corocznie w uchwale budżetowej Powiatu Płońskiego określa wysokość środków przeznaczonych na dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.

• **Dotacje gminne**

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ustawą o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw oraz zgodnie z

ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 994 ze zm.) dofinansowanie na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielone przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała, podjęta przez radę gminy.

Gmina Baboszewo nie ma opracowanej uchwały określającej zasady udzielania dotacji celowych na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

• Konkurs „Zabytek Zadbany”

„Zabytek Zadbany” jest corocznym konkursem ogłaszanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Od 2011 r. podmiotem realizującym procedurę konkursową jest Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Konkurs skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Jego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów.

Obiekty można zgłaszać w 6 kategoriach:

- a) Utrwalenie wartości zabytkowej obiektu;
- b) Rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu (w tym założenia dworskie i pałacowe);
- c) Adaptacja obiektów zabytkowych;
- d) Architektura i budownictwo drewniane;
- e) Architektura przemysłowa i budownictwo inżynieryjne;
- f) Kategoria specjalna: właściwe użytkowanie i stała opieka nad zabytkiem.

Pełny regulamin konkursu wraz z kartą zgłoszeniową dostępny jest na stronie: http://www.nid.pl/pl/Dla_wlascicieli_i_zarzadcow/Zabytek_zadbany/.

• Fundusz Termomodernizacji i Remontów

Celem rządowego programu wsparcia remontów i termomodernizacji jest poprawa stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Z programu mogą skorzystać właściciele zasobów mieszkaniowych (gminy, spółdzielnie mieszkaniowe, właściciele mieszkań zakładowych i prywatni właściciele). Jego beneficjentami są także osoby mieszkające w budynkach objętych programem, gdyż poprawia się komfort zamieszkiwania z jednoczesnym zmniejszeniem opłat za energię cieplną.

Program realizowany na podstawie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów obejmuje dwa główne moduły - wsparcie przedsięwzięć termomodernizacyjnych i wsparcie przedsięwzięć remontowych. Wprowadza on także dodatkowe wsparcie dla właścicieli budynków mieszkalnych objętych w przeszłości czynszem regulowanym. Wsparcie jest udzielane w postaci tzw.

premii, czyli spłaty części kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia. Spłata jest dokonywana ze środków Funduszu Termomodernizacji i Remontów, obsługiwanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego i zasilanego ze środków budżetu państwa.

• **Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW)**

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) jest głównym źródłem finansowania w Polsce inwestycji proekologicznych. Wraz z wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej NFOŚiGW tworzy system funduszy ekologicznych. W oparciu o Wspólną Strategię działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na lata 2013 - 2016 z perspektywą do 2020 r., realizuje politykę ochrony środowiska w Polsce. Służą temu stabilne przychody, doświadczony kadry oraz wypracowane formy współpracy z beneficjentami.

Wyznaczony cel generalny Strategii działania NFOŚiGW: „Poprawa stanu środowiska i zrównoważone gospodarowanie jego zasobami przez stabilne, skuteczne i efektywne wspieranie przedsięwzięć i inicjatyw służących środowisku”, realizowany jest w ramach czterech priorytetów:

- Ochrona i zrównoważone gospodarowanie zasobami wodnymi;
- Racjonalne gospodarowanie odpadami i ochrona powierzchni ziemi;
- Ochrona atmosfery;
- Ochrona różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej z końcem listopada rozpoczyna przyjmowanie wniosków w ramach nowej unijnej perspektywy. W ramach uruchomionych działań zostanie udostępnionych na projekty środowiskowe ponad 5 mld zł.

• **Program Dom Kultury+**

Organizatorem Programu Dom Kultury+ jest Narodowe Centrum Kultury. Jest on realizowany zgodnie z założeniami Paktu dla Kultury. Celem strategicznym Programu Kultura - Interwencje jest tworzenie warunków dla wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie regionalnym, lokalnym i krajowym poprzez finansowe wsparcie realizacji projektów upowszechniających dorobek kultury i zwiększających obecność kultury w życiu społecznym. Pilotażowa edycja programu odbyła się w 2013 r.

Koncepcja programu została oparta na założeniu, że uczestnictwo w kulturze sprzyja podnoszeniu kompetencji społeczeństwa, tworzeniu warunków do rozwijania aktywności twórczej i przygotowaniu obywateli do aktywnego udziału w różnych formach życia społecznego. O wsparcie w ramach programu Kultura - Interwencje mogą ubiegać się zarówno samorządowe instytucje kultury (z wyłączeniem instytucji współprowadzonych przez Ministra oraz jednostki samorządu terytorialnego), jak i organizacje pozarządowe.

• **Finansowanie z fundacji**

Kolejną możliwością pozyskiwania funduszy zewnętrznych jest finansowanie pochodzące z fundacji. Można tu wymienić np. fundacje bankowe, Fundację LOTTO Milion Marzeń, Fundację Polska Miedź - KGHM, Fundację PGNiG, Fundację Orange.

• **Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków**

Dnia 1 stycznia 2018 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tworzące Narodowy

Fundusz Ochrony Zabytków jako państwowy fundusz celowy. To jest pierwsze pozabudżetowe źródło ich finansowania. Fundusz początkowo zasilony zostanie z kar administracyjnych oraz nawiązek orzekanych przez sądy za przestępstwa popełniane przeciwko zabytkom. Nowelizacja zakłada wprowadzenie administracyjnych kar pieniężnych w miejsce grzywien wyznaczanych wskutek postępowań w sprawach o wykroczenia. Grzywny, które były zasądzone przez sądy, były rażąco niskie. Niektórym opłacało się więc niszczyć zabytek, a grzywnę wpisać np. w koszty inwestycyjne. Kary administracyjne są nakładane przez wojewódzkich konserwatorów od 1 stycznia 2018 r.

Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków pozwoli na szybkie dofinansowanie zabytków uszkodzonych, np. wskutek katastrof, jak powodzie czy pożary. Dodatkowe pieniądze pozwolą na pilne ratowanie zabytków, czyli naprawę uszkodzonego dachu, rynien czy powybijanych okien. Środkami Funduszu będzie dysponował Generalny Konserwator Zabytków, działający w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

9.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy.

Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

• Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego 2019, Ochrona Zabytków

Strategicznym celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

W ramach Programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- 1) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;
- 2) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych);
- 3) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków);
- 4) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków) dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych).

Do programu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

O dofinansowanie w ramach programu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego, osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie.

- **Program „Infrastruktura kultury”**

Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury. Przedmiotem dofinansowania mogą być modernizacje i remonty obiektów przeznaczonych na działalność kulturalną i edukacyjną, w zakresie kultury oraz przygotowanie dokumentacji technicznej do inwestycji.

- **Dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na badania archeologiczne**

Celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.

W ramach programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań służących ochronie dziedzictwa archeologicznego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, realizowanych zgodnie z obowiązującymi przepisami w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami:

- 1) niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentacja zasobów dziedzictwa archeologicznego z wykorzystaniem metod tradycyjnych i nowoczesnych, m.in. badań powierzchniowych, prospekcji podwodnej, badań geofizycznych, prospekcji lotniczej, skaningu laserowego;
- 2) opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

Szczegółowe informacje znajdują się na stronie internetowej - <http://www.mkidn.gov.pl/pages/strona-glowna/finansowanie-i-mecenat/programy-ministra/programy-mkidn-2018/ochrona-zabytkow-archeologicznych.php>.

9.3. Środki europejskie

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

• Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2014 - 2020

Obecnie trwa przygotowanie trzech typów programów: transgranicznych, transnarodowych i międzyregionalnego na lata 2014 - 2020. Zasadniczą różnicą między trzema typami współpracy jest zakres terytorialny, w ramach którego można realizować wspólne przedsięwzięcia:

- obszary przylegające do granic państwowych, w przypadku programów współpracy transgranicznej. Programy transgraniczne służą przede wszystkim budowaniu więzi łączących społeczności po obu stronach granicy. Ich realizacja ma na celu wzmocnienie współpracy poprzez wzrost liczby wspólnych inicjatyw dotyczących między innymi ochrony środowiska, rozbudowy infrastruktury, wymiany kulturalnej, czy wzajemnych kontaktów młodzieży;
- duże zgrupowania europejskich regionów z kilku lub kilkunastu państw w ramach programów współpracy transnarodowej;
- wszystkie regiony UE w zakresie współpracy międzyregionalnej. Projekty, oparte na współpracy z partnerami zagranicznymi mogą dotyczyć między innymi kultury, sztuki, turystyki i promocji regionu.

• Kreatywna Europa

Kreatywna Europa to nowy program Unii Europejskiej oferujący wsparcie finansowe dla sektorów audiowizualnych, kultury i kreatywnych. Program ten będzie realizowany w latach 2014 - 2020 i będzie zawierał trzy komponenty: MEDIA, KULTURA i część międzysektorową z nowym instrumentem finansowym od 2016 r. Nowe priorytety, które pojawiają się w Kreatywnej Europie wynikają z analizy obecnej sytuacji sektorów kultury w Europie i problemów, jakie napotykają europejscy artyści. Są to przede wszystkim: budowanie kompetencji sektorów kultury i kreatywnych do skutecznego działania na poziomie ponadnarodowym oraz strategiczne budowanie i rozwój publiczności dla odbioru europejskich dzieł i zwiększanie dostępu do kultury.

Komponent Kultura jest częścią programu Kreatywna Europa skierowaną do instytucji, organizacji i innych podmiotów działających w sektorach kultury i kreatywnych. Jego celem jest promocja europejskiej kultury i sztuki, zwiększanie mobilności artystów i dzieł europejskich, budowanie współpracy kulturalnej na poziomie ponadnarodowym, rozwijanie europejskiej publiczności oraz dostosowywanie sektorów kultury i kreatywnych do technologii cyfrowych i wdrażania innowacji.

• Program Europa dla Obywateli 2014 - 2020

Powyższy program jest kolejnym programem wspólnotowym skierowanym na realizację „miękkich” działań projektowych między innymi w tematyce dziedzictwa kulturowego, którego celem jest zwiększenie świadomości obywateli o historii i integracji europejskiej oraz pomoc w lepszym zrozumieniu polityki UE i jej wpływu na życie codzienne obywateli państw członkowskich.

Celami ogólnymi programu są:

- rozwijanie obywatelstwa europejskiego przez umożliwienie współpracy i uczestnictwa w budowaniu demokratycznej, różnorodnej kulturowo, otwartej na świat Europy;
- rozwijanie poczucia tożsamości europejskiej opartej na wspólnych wartościach, historii i kulturze, umacnianie poczucia odpowiedzialności za UE wśród obywateli;
- pogłębianie tolerancji i wzajemnego zrozumienia między obywatelami Europy.

Cele ogólne realizowane są na poziomie ponadnarodowym za pomocą celów szczegółowych, do których należy:

- gromadzenie członków społeczności lokalnych z całej Europy w celu wymiany doświadczeń, opinii i wartości;
- wspieranie działań, debat i refleksji na temat obywatelstwa europejskiego i demokracji przy współpracy z europejskimi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego;
- przybliżanie Europy obywatelom przez propagowanie europejskich wartości i osiągnięć z zachowaniem pamięci o jej historii;
- zachęcanie obywateli i organizacji obywatelskich we wszystkich krajach do wzajemnych kontaktów, umacniających dialog międzykulturowy (jedność w różnorodności), budowanie więzi między „starymi” a nowymi członkami UE.

Program składa się z dwóch obszarów tematycznych: Pamięć i Obywatelstwo europejskie oraz Demokratyczne zaangażowanie i uczestnictwo obywatelskie, które są uzupełnione przez działanie horyzontalne nazwane „waloryzacją”, sprowadzające się do analizy, rozpowszechniania i wykorzystania wyników projektów dofinansowanych z Programu „Europa dla Obywateli”. Minimalna kwota dofinansowania projektu to 60 000 euro, maksymalna 600 000 euro. Wsparcie finansowe Unii nie może przekroczyć 70% całkowitego budżetu. Wnioski mogą składać organizacje badające europejską politykę publiczną (ośrodki analityczne) lub organizacje społeczeństwa obywatelskiego, które przez swoje stałe i regularnie prowadzone działania wnoszą konkretny wkład w realizację celów programu Europa dla Obywateli, a ponadto spełniają wszystkie następujące wymagania:

- posiadają osobowość prawną co najmniej od czterech lat,
- działają na poziomie europejskim,
- nie są nastawione na zysk,
- mają siedzibę w jednym z krajów członkowskich UE, krajach EFTA i innych, jeśli podpisały one w 2014 r. protokół ustaleń z Komisją Europejską.

• Program operacyjny infrastruktura i środowisko 2014 - 2020

Program Infrastruktura i Środowisko 2014 - 2020 to największy program finansowany z Funduszy Europejskich nie tylko w Polsce, ale i Unii Europejskiej. Główne obszary, na które zostaną przekazane środki to: gospodarka niskoemisyjna, ochrona środowiska, przeciwdziałanie i adaptacja do zmian klimatu, transport i bezpieczeństwo energetyczne oraz ochrona zdrowia i dziedzictwo kulturowe. Budżet programu wynosi ponad 27,4 mld euro z Funduszy Europejskich (FE), czyli ok. 115 mld zł.

Priorytet nr 8. Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego - alokacja z FE 467,3 mln euro: inwestycje w ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego oraz zasobów kultury, np. instytucji kultury, szkół artystycznych.

• Polska Cyfrowa PO PC 2014 - 2020

Projekt programu operacyjnego Polska Cyfrowa przygotowały Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji oraz Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju. Program został przyjęty przez rząd 8 stycznia 2014 r., 5 grudnia 2014 r. przez Komisję Europejską. Celem tego programu jest wykorzystanie potencjału cyfrowego do poprawy jakości życia. Ministerstwo Administracji wychodzi z założenia, że pełne wykorzystanie potencjału nowoczesnych technologii wymaga nie tylko budowy infrastruktury i usług, ale także wspierania kompetencji cyfrowych Polaków.

W ramach programu planuje się realizację czterech osi priorytetowych:

Oś priorytetowa I. Powszechny dostęp do szybkiego Internetu - alokacja UE - 1 020 222 652 EUR.

Cel szczegółowy 1. Wyeliminowanie terytorialnych różnic w możliwości dostępu do szerokopasmowego Internetu o wysokich przepustowościach.

Oś priorytetowa II. E - Administracja i otwarty rząd - alokacja UE 949 604 018 EUR.

Cel szczegółowy 2. Wysoka dostępność i jakość e - usług publicznych.

Cel szczegółowy 3. Cyfryzacja procesów back-office w administracji rządowej.

Cel szczegółowy 4. Cyfrowa dostępność i użyteczność informacji sektora publicznego.

Oś priorytetowa III. Cyfrowa aktywizacja społeczeństwa - alokacja UE 145 000 000 EUR.

Cel szczegółowy 5. Zwiększenie stopnia oraz poprawa umiejętności korzystania z Internetu, w tym e-usług publicznych.

Cel szczegółowy 6. Pobudzanie potencjału uzdolnionych programistów dla zwiększenia zastosowania rozwiązań cyfrowych w gospodarce i administracji.

Oś priorytetowa IV. Pomoc techniczna - alokacja UE 57 668 000 EUR.

Cel szczegółowy 7. Wsparcie procesu zarządzania i wdrażania programu.

Cel szczegółowy 8 Informacja, promocja i doradztwo.

• Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG)

W latach 2009 - 2014 działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego otrzymały wsparcie w wysokości około 60 000 000 euro w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego dzięki Mechanizmowi Norweskiemu oraz Europejskiemu Obszarowi Gospodarczemu przez priorytet dotyczący promowania różnorodności kulturowej i artystycznej. Z udostępnionych przez Punkt Informacyjny Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju nt. funduszy norweskich i EOG wynika, że kolejne środki w ramach tego funduszu będą dostępne na podobnych - do istniejących - zasadach i priorytetach wsparcia.

• Ustawa o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r.

Głównym celem ustawy jest zapewnienie skuteczności i powszechnego charakteru działań rewitalizacyjnych, a także ich kompleksowości i wprowadzenia mechanizmów koordynacji. Ustawa określa programowanie, koordynację i tworzenie warunków do realizacji procesu rewitalizacji przez jej interesariuszy jako fakultatywne zadanie własne gminy. Głównymi adresatami ustawy są organy samorządu terytorialnego oraz mieszkańcy gmin, na terenie których znajdują się obszary zdegradowane i w których prowadzone będą działania rewitalizacyjne.

Obecnie ważnym źródłem finansowania działań rewitalizacji, pokrywającym się z pierwszym okresem obowiązywania ustawy, będą środki europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych (głównie EFS, EFRR oraz dodatkowo środki FS). Umowa Partnerstwa, czyli główny dokument ustanawiający ramy wdrażania środków unijnych w perspektywie budżetowej 2014 - 2020, wskazuje „miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji” jako jeden z pięciu tzw. obszarów strategicznej interwencji. Zgodnie z dokonаныmi szacunkami, na działania rewitalizacyjne w ramach wybranych priorytetów inwestycyjnych przeznaczona zostanie co najmniej równowartość 25 mld zł. Środki te będą głównie dotyczyć regionalnych programów operacyjnych (RPO). Do tej kwoty należy także doliczyć wkład własny beneficjentów.

• Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014 - 2020

Komisja Europejska w dniu 12 lutego 2015 r. przyjęła programy operacyjne na lata 2014 - 2020 dla dziewięciu polskich województw, w tym dla województwa mazowieckiego. W dokumencie tym zwrócono uwagę na ważne miejsce jakie zajmuje województwo mazowieckie w Polsce ze względu na posiadane bogactwa kulturowe. Na obszarze województwa znajduje się wiele unikalnych zabytków, a także nowoczesnych instytucji kultury. W regionie znajduje się 6487 obiektów nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, wśród nich 120 układów urbanistycznych, 4719 dzieł architektury i budownictwa, 55 dzieł budownictwa obronnego, 261 obiektów techniki, 351 cmentarzy, 692 parki, 252 ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, około 150 miejsc upamiętniających wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji. Wskazuje się przy tym niewymiernie małe zainteresowanie Mazowszem z perspektywy turystów. Ważne jest więc kontynuowanie działań z poprzednich lat tj. powiązanie dziedzictwa kulturowego z nowoczesną turystyką (tworzenie szlaków turystycznych w oparciu o zrewitalizowane zabytki, tworzenie baz informacji internetowej, centrów informacji turystycznej, modernizowanie infrastruktury, poszerzanie oferty kulturowej). W osi priorytetowej IV „Gospodarka przyjazna środowisku i społeczeństwu” pojawił się priorytet: ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego.

Cele szczegółowe:

1. Ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego, w tym w szczególności:
 - ochrona, modernizacja i renowacja obiektów zabytkowych;
 - rozwój zasobów kultury.
2. Rewitalizacja przestrzeni miejskiej i wiejskiej ukierunkowana na rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów społecznych.

10. Realizacja i finansowanie z zakresu ochrony zabytków

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego, dysponującego tytułem prawnym do zabytku. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zadaniem własnym. Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd gminny powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

- 1) opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest gmina Baboszewo;
- 2) kształtowanie przestrzeni publicznych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu kulturowego) na całym obszarze gminy Baboszewo.

Gmina Baboszewo jest właścicielem (posiada tytuł prawny) 2 obiektów zabytkowych, w tym 1 obiekt wpisany jest do rejestru zabytków. Wykaz został przedstawiony w tabeli poniżej (Tabela nr 7).

Tabela nr 7. Wykaz obiektów zabytkowych stanowiących własność gminy Baboszewo

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT
1	Dziektarzewo	park podworski
2	Śródborze	dwór, ob. budynek mieszkalny (dawniej szkoła)

*obiekt zaznaczony na niebiesko wpisany jest do rejestru zabytków

W miarę możliwości gmina jako właściciel tych zabytków jest ustawowo zobligowana do opieki nad nimi, utrzymywania w dobrym stanie technicznym, przeprowadzania remontów i bieżących konserwacji. Niezależnie od zapisów legislacyjnych gmina powinna dołożyć wszelkich starań, aby stan zabytków, jak i całej przestrzeni publicznej, wpływał pozytywnie na jakość życia mieszkańców, a turystów zachęcać do dłuższych pobyków.

W okresie ostatnich 4 lat w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami wydatki poniesiono tylko w 2018 r. Wydatki ogółem to kwota 26 600,00 zł z czego 16 600,00 zł to środki własne gminy a 10 000,00 zł to środki z dotacji budżetu Województwa Mazowieckiego w ramach „Mazowieckiego Instrumentu Aktywizacji Sołectw MAZOWSZE 2018”. Wydatki te dotyczyły realizacji zadania pod nazwą „Remont zabytkowej drewnianej ciesielskiej bramy z 1917 r. w miejscowości Dziektarzewo”.

Niezwykle istotne jest, aby finansowe wsparcie gminy w latach 2019 - 2022 przy zadaniach z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego, w miarę możliwości, z każdym kolejnym rokiem systematycznie wzrastało do pewnego, stałego poziomu finansowania (np. procentowego udziału w corocznie uchwalanym budżecie). Pozwoli to potencjalnym beneficjentom na zaplanowanie inwestycji w perspektywie kilkuletniej (np. gdy w ciągu jednego roku nie jest możliwe zakończenie prac). Kolejnym rozwiązaniem polepszającym stan zachowania lokalnych zabytków jest występowanie gminy w roli partnera przy projektach unijnych lub ministerialnych, w których beneficjenci (właściciele zabytków) często nie są w stanie zapewnić wymaganego wkładu własnego. Takie działania z pewnością podniosłoby poziom życia mieszkańców oraz atrakcyjność turystyczną gminy.

Zadania GPONZ mogą też być realizowane przez instytucje kultury podległe gminie lub funkcjonujące na jej terenie (np. regionalne izby tradycji, domy kultury, biblioteki) w ramach działalności bieżącej.

11. Bibliografia

1. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.;
3. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach;
4. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
5. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r.- Prawo budowlane;
6. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska;
7. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody;
8. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami;
9. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej;
10. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie;
11. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach;
12. Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach;
13. Ustawa z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej;
14. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem;
15. Materiały udostępnione przez Urząd Gminy w Baboszewie;
16. Materiały konserwatorskie udostępnione przez Mazowiecki Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków, Delegatura w Ciechanowie;
17. Ziemia Płońska. Informator turystyczny po obszarze Lokalnej Grupy Działania - Przyjazne Mazowsze; Anna Goliasz, Justyna Sarzańska;
18. TRADYCJA MAZOWSZA, powiat płoński. Przewodnik subiektywny, Mazowieckie Centrum Kultury i Sztuki, Lokalna Grupa Działania - Przyjazne Mazowsze, Agencja Wydawnicza „Egros” Warszawa 2012;
19. www.gminababoszewo.pl;
20. www.parafiababoszewo.com/historia;
21. http://lgdpm.pl/do_pobrania/ciekawostki_turystyczne.pdf;
22. www.stat.gov.pl/gus;
23. www.isap.sejm.gov.pl;

12. Spis rysunków i tabel

- 1.** Rys. nr 1. Mapa gminy Baboszewo, źródło: <https://www.gminababoszewo.pl/80,gmina-baboszewo> (data dostępu 02.01.2019 r.);
- 2.** Tabela nr 1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków z terenu gminy Baboszewo;
- 3.** Tabela nr 2. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków z terenu gminy Baboszewo;
- 4.** Tabela nr 3. Spis stanowisk archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków z terenu gminy Baboszewo;
- 5.** Tabela nr 4. Analiza SWOT;
- 6.** Tabela nr 5. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr I;
- 7.** Tabela nr 6. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr II;
- 8.** Tabela nr 7. Wykaz obiektów zabytkowych stanowiących własność gminy Baboszewo.